

Донецька обласна універсальна наукова бібліотека
ім. Н. К. Крупської
Донецьке обласне відділення
Української бібліотечної асоціації
Міжнародний фонд "Відродження"

Методика створення і функціонування євроклубів

Методичний посібник

*Створено за фінансової підтримки
Міжнародного фонду "Відродження"*

Донецьк 2008

ББК 78.381
М 54

Методика створення і функціонування євроклубів: Метод. посібник / Донец. обл. універс. наук. б-ка ім. Н. К. Крупської, Донец. обл. від-ня Укр. бібл. асоціації, Міжнар. фонд "Відродження"; Уклад. І. А. Пилипенко. – Донецьк: Ідея, 2008. – 120 с.

Посібник створено з метою допомоги в організації євроклубів у школах та бібліотеках, проведення занять у межах цих клубів.

Видання розраховано на вчителів та бібліотекарів, які займатимуться організацією євроклубів.

Укладач: І. А. Пилипенко

Редактор: О. В. Рязанцева

Відповідальний
за випуск: О. В. Башун

Комп'ютерний набір: В. І. Копійка,
Н. В. Ліщинецька

©Донецька ОУНБ
ім. Н. К. Крупської, 2008

1. Вступ

Сьогодні ні в кого немає сумнівів, що прийняття України до Європейського Союзу не відбудеться саме по собі і в дуже близькій перспективі. Цей процес вимагає не тільки кардинальних змін в усіх сферах життя країни: економічній, соціальній, політичній, а й усвідомлення євро інтеграційних пріоритетів держави її пересічними громадянами.

В умовах інтенсифікації євроінтеграційних процесів в Україні загострюється питання створення засад для гармонійної взаємодії українського соціуму з європейським співтовариством. В цьому контексті перед освітньою та бібліотечною галузями постає завдання формування у громадян України, зокрема молоді, осмисленого, відповідального вибору майбутнього своєї країни.

Сьогодні Україна успішно просувається на шляху до Європейського виміру. Європейський вимір – поняття, що протягом останніх років отримало в Європі надзвичайну популярність.

Цей термін означає знання традицій, культури, мови, соціально-економічного становища європейських країн. Це поняття також включає визнання культурного розмаїття, аспекти культурної спадщини, громадських цінностей, плюралістичної демократії. Крім того, спілкування різними мовами є невід'ємною частиною європейського виміру. Спілкування в різних площинах на місцевому та міжнародному рівнях за допомогою найсучасніших технічних засобів забезпечує підтримку європейського виміру в дії.

Долучитись до європейського виміру, виховати так звану "європейську свідомість" можна за допомогою євро клубів, що організуються при школах та бібліотеках.

2. Стан розвитку євроклубів в Україні

Євроклуб – форма організації молоді, що сприяє творчій реалізації її членів, залученню молоді до участі в європейських ініціативах, інформуванню з питань європейської інтеграції, засвоєнню європейської тематики як нового виміру.

Перші європейські клуби виникли в Португалії, звідки поширились на всю Європу. В другій половині дев'яностих років та на початку ХХІ ст. євроклуби відігравали важливу роль в інформуванні мешканців країн Центральної Європи про наслідки інтеграції з Європейським Союзом, пропаганді спільних європейських цінностей серед шкільної та студентської молоді.

Ідея європейських клубів дійшла і до України. Перші українські євро клуби були засновані у 1995 році за прикладом подібних організацій в Європі та Росії.

Основними "стейкхолдерами" у розвитку євроклубів в Україні були Представництво Європейської Комісії в Україні та Міністерство освіти і науки України. Перше проголошує свою підтримку євро клубам в усій Європі, як основному інформаційному каналу Євро комісії, що спрямований на молодь. Друге було зобов'язано ще у 2004 році сприяти створенню євроклубів при навчальних закладах згідно Державної програми інформування громадськості з питань європейської інтеграції на 2004–2007 роки.

Реальну підтримку розвитку руху євроклубів надавали ряд проектів інституцій громадянського суспільства за підтримки таких донорів, як Міжнародний фонд "Відродження", ПАУСІ, Фонд ім. Стефана Баторія, МЗС Польщі та інші. Однак постійної мереженої діяльності євроклубів не було. Позитивним розвитком останнього часу є поява місцевих мереж євроклубів в деяких областях, на підставі досвіду яких розвивається всеукраїнська мережа європейських клубів.

З метою координації місцевих євроклубів, що сприятиме більш ефективній мережній діяльності на національному рівні, створюється Координаційна рада Української мережі європейських клубів. Першочерговими завданнями Координаційної ради будуть: налагодження випуску Вісника, створення якнайбільш повної бази даних євроклубів України, затвердження стратегії розвитку української мережі європейських клубів на найближчі роки.

Вісник "Євроклуб.ua" – електронне видання української мережі європейських клубів, мета якого – сприяти мережній діяльності вітчизняних молодіжних євроклубів шляхом налагодження обміну інформацією між ними, координації та надання їм інформаційної, методичної та організаційної підтримки. Вісник буде висвітлювати роботу мережі європейських клубів, важливі новини та оголошення.

3. Завдання і методи роботи євроклубів

Українські євро клуби поширюють свою діяльність на дітей та молодь. Вони можуть створюватись при школах та бібліотеках. Передбачена організація євро клубу у вигляді клубу за інтересами, члени якого збирають інформацію на тему Європейського Союзу та процесу інтеграції. Досвід показує, що українська молодь дуже зацікавлена європейською тематикою, вона з великим задоволенням пізнає Європу.

Доцільність створення євроклубів полягає у тому, що вони є ідеальним місцем для того, щоб поширювати свої знання про Європу, а завдяки цьому повною мірою свідомо брати участь в дискусії про місце України на континенті та ролі цієї держави в процесі європейської інтеграції. Європейський Клуб варто мати у школі також і з інших приводів:

- він дає можливість активній молоді, амбіційній та підприємчій, проявити себе;
- для менш активної молоді він буде стимулом до початку суспільної діяльності, поглиблення знань та заповнення вільного часу;
- на практиці вчить функціонуванню демократії та дій стосовно будови громадянського суспільства;
- поглиблює знання на тему європейської інтеграції серед учнів та вчителів, а також у місцевих спільнотах;
- дозволяє налагодити співпрацю з іншими інституціями та осередками з подібними цілями, в тому числі і з організаціями з інших країн ЄС;
- дає можливість організувати події, що пропагують ідею демократії, громадянського суспільства та європейської інтеграції, а також брати участь у подібних акціях, організованих іншими організаціями.

Головні завдання, які ставитимуть перед собою євроклуби:

1. Формування почуття європейської єдності та набуття знань про Європу, адже ми відчуваємо себе європейцями. Знаходження спільних цінностей, подібності культур, традицій. Усвідомлення спільної історії України та країн Європи.

2. Підвищення інтелектуального розвитку людини, усвідомлення того, що ми є європейцями, відкриття для себе нового цікавого "європейського" бачення світу, розширення світогляду.

3. Ознайомлення з культурою, мовою, традиціями, пам'ятками архітектури та історією народів Європи.

4. Формування нового покоління європейців.

5. Покращення комунікативних навиків спілкування з молоддю країн Європи.

6. Формування та виховання молодих лідерів.

7. Розвиток і самореалізація особистості, виховання талановитої молоді, відкриття таланту в кожній людині.

Основними формами роботи шкільних та бібліотечних євроклубів є:

– проведення зустрічей та клубних змагань школярів, які є членами євроклубів;

– святкування дня народження Євроклубу;

– регулярні зустрічі з обговоренням питань щодо ЄС;

– проведення творчих конкурсів (конкурси малюнків та малюнка на асфальті, конкурс есе, статей на задану європейську тематику);

– випуск шкільних та міжшкільних бюлетенів та газет;

– святкування Дня Європи (травень);

- організація днів національних культур європейських країн;
- організація заходів на теми "Європейські свята", "Європейські видатні особистості", "Європейське мистецтво", "Музика, яку слухає молодь всієї Європи", "Європейська культурна спадщина";
- проведення вікторин за європейською тематикою;
- організація обмінів / листування зі школами європейських країн;
- проведення круглих столів для старшокласників, парламентських ігор, ток-шоу;
- проведення КВК, "Що? Де? Коли?" за участю декількох клубів;
- проведення лекторіїв для дітей та молоді на теми європейської інтеграції в галузі економіки, зовнішньої політики, міжнародного права, інших питань.

4. Організація євроклубів у школі та бібліотеці

Принципи організації євроклубів є різними і залежать від конкретних обставин та можливостей, віку учнів та читачів, рівня їх підготовки, а також готовності педагогічного колективу чи бібліотекаря брати участь у діяльності клубу. Ініціатива виникнення клубу може виходити від учнів чи вчителів, користувачів або бібліотекарів. Але для того, щоб заснування клубу мало сенс, має існувати група молоді, яка є готовою прийняти такий виклик.

Першим кроком ініціативної групи є ознайомлення з відповідною інформацією про євроклуби, з принципами їх організації, формами і методами роботи. Далі доцільно провести "мозковий штурм" щодо цілей та способів діяльності клубу, окреслити засади його функціонування. Складається план дій і проект діяльності майбутнього клубу. Якщо євроклуб створюється при школі, попередній проект подається на розгляд директору школи або іншому уповноваженому керівному органу. Даний проект може бути обговорений на засіданні педагогічної ради за присутності членів–засновників.

Якщо євроклуб створюється у бібліотеці, бібліотекаря у будь–якому випадку (є він керівником чи ні) доцільно брати участь у розробці проекту. Після обговорення остаточний проект затверджується.

Наступним кроком є формування групи, яка буде входити до клубу. З цією метою треба у відповідний спосіб розрекламувати євроклуб, наприклад, повісити у приміщенні бібліотеки, школи плакати з інформацією про клуб, надавати усну інформацію під час спілкування або будь–яких заходів. Треба пам'ятати, що це буде не тільки заохочення людей до вступу, а й перша інформація про нього.

Важливим етапом є установча зустріч, під час якої відбувається формальне відкриття клубу.

На першому засіданні євроклубу, зазвичай необхідно:

1. Визначити план роботи клубу, в якому враховується кількість та вік членів.
2. Визначити режим роботи клубу.
3. Розробити Статут євроклубу.
4. Призначити посадових осіб і розподілити обов'язки серед членів клубу (Президент, секретар, скарбник та ін.).
5. Розподілити членів клубу по робочих групах (з урахуванням їхніх інтересів) і визначити сферу діяльності кожної з них.

Природно, що деякі питання викличуть дискусію. Не обов'язково приймати рішення про все на одній зустрічі. Іноді треба дати бажаним кілька днів на роздуми, а рішення можна прийняти на наступних зборах. Треба пам'ятати, що майбутній успіх клубу залежить від активності його членів. Якщо з самого початку вони будуть мати відчуття, що їх ініціатива та ідеї розуміються, є більший шанс, що в майбутньому вони докладуть до його роботи більше зусиль.

Не обов'язково, щоб клуб мав Статут, але його створення рекомендується, оскільки добре написаний Статут впорядковує роботу клубу, чітко розподіляє ролі між його членами, забезпечує безперервність роботи при кадрових змінах, допомагає розв'язати конфліктні ситуації. Зазвичай Статут виникає на одній з перших зустрічей членів клубу, але він не повинен бути написаний за один день. Якщо учні виявляють ініціативу та бажання активно долучатись до роботи над Статутом, то треба надати їм таку можливість, навіть якщо це уповільнить його прийняття. Також важливо, щоб Статут члени клубу прийняли, найкраще, демократичним голосуванням. Це не мусить бути одноголосність, хоча важливо, щоб на стільки, на скільки це можливо, старатися досягнути консенсусу.

Добрий Статут перш за все має окреслювати:

- назву клубу;
- цілі та способи діяльності;
- умови прийняття до клубу нових осіб;
- обов'язки та права членів;
- способи прийняття рішень у клубі;
- вид, компетенція та спосіб обрання керівних органів у клубі;
- способи внесення поправок до Статуту.

Статут не має бути дуже складним. Необхідно пам'ятати, що це не устав, а тільки документ, що окреслює засади функціонування невеликої організації. Він має бути чітким та зрозумілим для молоді.

Наведемо для прикладу *основні положення, взяті зі Статутів регіональних євроклубів:*

1. Євроклуб є неурядовою молодіжною організацією (латинська транскрипція: "Euroclub").

2. Діяльність євроклубу може поширюватись на один навчальний заклад, на територію району, міста, області або республіки – залежно від кількості дітей та молоді, які беруть участь у роботі євроклубу. Євроклуб діє відповідно до Конституції держави, діючого законодавства, норм міжнародного права та власного статуту. Євроклуб також може бути організовано на базі дитячого чи молодіжного закладу або неурядової організації.

3. Євроклуб є неприбутковою організацією. Можливі фінансові надходження від діяльності євроклубу використовуються на розвиток євроклубівського руху.

4. Метою євроклубів є сприяння процесам європейської інтеграції України та інформування дітей та молоді про Європейський Союз, його структуру та процеси, які відбуваються в

ньому. Досягнення цієї мети здійснюється шляхом вирішення таких завдань:

- сприяння розширенню культурних, наукових, ділових та гуманітарних зв'язків молоді в Україні та країнах Європейського Союзу;
- поширення в Україні інформації про історію Європейського Союзу, його структуру, сучасний стан розвитку, цілі та досягнення;
- допомога навчальним закладам в отриманні та поширенні інформації про Європейський Союз;
- обмін інформацією про традиції, історію, культуру свої країни та країн–членів ЄС;
- створення власної матеріально–технічної бази для реалізації освітніх, культурних, ділових ініціатив членів євроклубу.

5. Предметом діяльності євроклубів є:

- поширення інформації про Європейський Союз серед молоді;
- проведення зборів, зустрічей, фестивалів, конкурсів і конференцій з метою обміну досвідом та обговорення актуальних проблем;
- встановлення культурних, наукових та ділових контактів між молоддю ЄС та своєї країни;
- сприяння вивченню іноземних мов;
- участь у видавничій діяльності, підготовка інформаційних стендів і макетів;
- участь у виставках та інших культурних заходах;
- проведення пізнавально–розважальних заходів (конкурсів, вікторин);
- підготовка та проведення міжнародних круглих столів, парламентських ігор та інших форм діяльності, спрямованих на

підвищення інтелектуального рівня та обізнаності молоді щодо принципів діяльності ЄС та його структур.

б. Членство в євроклубі є добровільним. Членом євроклубу може стати будь-яка людина віком від 5 до 25 років, яка цікавиться предметом діяльності євроклубу, визнає Статут та бере участь у діяльності євроклубу.

Наведемо приклад Статуту шкільного європейського клубу.

Статут клубу "Молоді Європейці"

Розділ I. Мета діяльності клубу

§ 1 Метою діяльності клубу "Молоді Європейці" є:

- а) поширення знань про Європейський Союз та євро інтеграцію;
- б) ініціювання дискусії щодо місця України в Європі;
- в) заохочення до активної участі у суспільному житті.

§ 2 Клуб реалізовує свої цілі на території школи та поза її межами.

§ 3 Клуб прагне досягнути цілей, про які йдеться в § 1 наступними методами:

- а) організація наукових, суспільних та культурних подій: зустрічей, семінарів, презентацій, культурних заходів;
- б) самостійний пошук матеріалів на тему Євросоюзу та європейської інтеграції;
- в) дискусії на тему процесу євро інтеграції та місце України в Європі.

Розділ II. Членство у клубі

§ 4 Членом клубу може бути будь-який учень школи.

§ 5 Статус члена клубу присвоює рада клубу згідно з поданням зацікавленої особи.

§ 6 Якщо рада клубу має сумніви щодо обґрунтованості прийняття цієї особи до клубу, то вона звертається до Загальних Зборів щодо прийняття відповідального рішення.

§ 7 На вимогу ради Загальні Збори можуть відмовити у прийнятті до клубу, якщо існують поважні та обґрунтовані побоювання, що членство цієї особи могло б якимось чином йому зашкодити.

Розділ III. Права та обов'язки членів

§ 8 Правом кожного члена клубу є:

- а) участь у Загальних Зборах клубу;
- б) активне та пасивне виборче право при виборах керівних органів клубу;
- в) складання пропозицій відносно діяльності клубу та активна участь в дискусіях на цю тему.

Обов'язком кожного члена є:

- а) дотримання Статуту;
- б) активна участь в ініціативах, які клуб бере на себе та допомога в їх приготуванні, узгоджена з керівництвом клубу та іншими членами;
- в) підпорядкування рішенням керівництва клубу.

Розділ IV. Керівні органи клубу

§ 9 Керівними органами клубу є:

а) Загальні Збори;

б) рада клубу.

§ 10 В Загальних Зборах беруть участь усі члени клубу.

§ 11 Загальні Збори є найвищим керівним органом клубу та уповноважені приймати усі рішення, що пов'язані з діяльністю клубу.

§ 12 Загальні Збори скликаються радою клубу не рідше ніж раз на місяць та на вимогу хоча б 1/4 членів клубу.

§ 13 Загальні Збори уповноважені приймати рішення, коли в них бере участь принаймні 1/3 членів клубу.

§ 14 Загальні Збори приймають рішення абсолютною більшістю голосів (тобто голосів "за" повинно бути більше, ніж суми голосів "проти" та "утримались"), якщо інше не передбачено Статутом.

§ 15 Рада клубу складається з трьох осіб, обирається на один рік Загальними Зборами протягом півтора місяця від початку шкільного року:

а) рада, обрана у попередньому році, скликає Загальні Збори протягом трьох тижнів від початку шкільного року;

б) Загальні Збори скликають серед своїх членів Виборчу Комісію, що складається з трьох осіб;

в) до складу Виборчої Комісії не можуть входити члени ради, що складає повноваження та кандидати на членство у новій раді;

г) Виборча Комісія готує процедуру проведення виборів, яка затверджується Загальними Зборами;

д) Виборча Комісія приймає кандидатури до ради з числа членів Клубу;

е) Загальні Збори обирають раду клубу шляхом проведення таємного голосування;

є) кожен з членів Зборів може віддати голос максимум за трьох кандидатів;

ж) членами ради залишаються три особи, що здобули найбільше голосів та одночасно дістали підтримку принаймні 1/4 усіх членів Загальних Зборів;

з) якщо голосуванням не обрано усіх членів ради – проводяться довибори.

§ 16 Рада клубу:

а) керує поточною діяльністю клубу;

б) є офіційним представником клубу;

в) з-поміж своїх членів обирає головуючого, який керує її роботою;

г) приймає рішення абсолютною більшістю голосів, за присутності принаймні двох членів.

§ 17 Загальні Збори можуть відкликати раду клубу або окремих її членів перед закінченням скликання більшістю мінімум 2/3 голосів; у такому випадку проводяться нові вибори.

Розділ V. Опікун клубу

§ 18 Опікун клубу сприяє його діяльності, є посередником у контактах з педагогічною радою та дирекцією школи.

§ 19 Опікун клубу обирається на підставі консультації між членами клубу, дирекцією школи та педагогічною радою.

Розділ VI. Прикінцеві положення

§ 20 Цей Статут стає чинним після прийняття його принаймні 2/3 членів клубу, після консультацій з опікуном клубу та дирекцією школи.

§ 21 Зміни у Статуті приймаються Загальними Зборами більшістю мінімум 2/3 голосів, після консультацій з опікуном клубу та дирекцією школи.

Одним із елементів діяльності євроклубу може бути посвята у його члени. Звернемося до творчого доробку Полтавського молодіжного євроклубу.

Посвята у члени євроклубу й урочиста обіцянка

"Я, (прізвище, ім'я), вступаючи до Євроклубу, обіцяю бути гідним громадянином своєї країни, сприяти підвищенню авторитету її духовних надбань, поширювати серед молоді європейські цінності та допомагати кожному, хто цього потребує!".

5. Досвід українських євроклубів

5.1. Полтавський молодіжний євро клуб

ПОЛОЖЕННЯ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛТАВСЬКОГО МОЛОДІЖНОГО ЄВРОКЛУБУ

Вступ

Полтавський молодіжний євроклуб – це молодіжна організація, що створена та діє у рамках діяльності громадської організації "Центр соціальних досліджень".

Полтавський молодіжний євроклуб не є окремою юридичною особою. У своїй діяльності він керується Конституцією України, Законами України, Статутом Центру соціальних досліджень та цим Положенням.

1. Загальні положення

1.1. Полтавський молодіжний євроклуб (далі – Євроклуб) є добровільною неполітичною молодіжною організацією, що створена з метою спілкування, обміну інформацією, розширення знань про Європу та Європейський Союз, виховання молоді у дусі спільних європейських цінностей, встановлення партнерських стосунків із європейськими молодіжними неурядовими організаціями, сприяння курсу України на інтеграцію у європейські структури.

1.2. Діяльність Євроклубу ґрунтується на принципах демократії, законності, гласності, гуманізму, рівноправності всіх його членів, персональної відповідальності членів клубу за доручену справу.

2. Мета, завдання, форми та методи діяльності

2.1. Мета діяльності Євроклубу, окрім означеної в п. 1.1., полягає також в активізації організаційних здібностей та творчого потенціалу молоді, у створенні сприятливих умов для самореалізації та гармонійного розвитку особистості, у формуванні в молоді організаторських навичок, у забезпеченні захисту їхніх прав і свобод, розробці і практичній реалізації програм з питань європейської освіти та інтеграції, у проведенні засідань, спрямованих на гуманізацію та демократизацію молодіжної спільноти.

2.2. Основні завдання:

2.2.1. Активізація навчального, наукового, творчого потенціалу учнів та студентів, формування національної самосвідомості, активної громадської позиції.

2.2.2. Створення необхідних умов для творчої діяльності членів Євроклубу через розширення мережі молодіжних об'єднань, клубів за інтересами, активну участь у різноманітних соціальних чи інтелектуальних заходах.

2.2.3. Сприяння об'єднанню сил молоді навколо ідеї "самовдосконалення" (духовне і фізичне вдосконалення людини) і "самореалізація" (виживання в нових економічних, екологічних і соціальних умовах).

2.2.4. Налагодження співпраці з молодіжними громадськими організаціями, лідерами інших закладів освіти та зацікавленими юридичними (фізичними) особами як в Україні, так і за її межами.

2.2.5. Забезпечення захисту прав і свобод молоді, їхньої гідності й честі.

2.3. Для досягнення поставленої мети і виконання завдань члени Євроклубу користуються:

2.3.1. Всебічною підтримкою та допомогою з боку керівництва Центру соціальних досліджень у вирішенні питань організації та проведення організаційних, наукових, культурно–освітніх, спортивно–оздоровчих заходів.

2.4. Євроклуб вирішує такі завдання:

2.4.1. Зміцнення зв'язків між некомерційними дитячими та молодіжними організаціями, підтримка їхнього інституціонального розвитку: інформаційна, матеріальна, методична та інші види допомоги.

2.4.2. Підтримка контактів, обміну ідеями та досвідом роботи як з українськими, так і з закордонними молодіжними об'єднаннями.

2.4.3. Формування громадянської позиції та активізація участі дітей та молоді в процесах державного життя України.

2.4.4. Вироблення та реалізація загальних програм роботи з дітьми та молоддю, апробація інноваційних методів роботи.

2.4.5. Сприяння розвитку суспільно–корисної діяльності, спрямованої на соціальний, правовий захист дітей та молоді, вирішення їхніх виховних та освітніх проблем.

2.4.6. Члени Євроклубу беруть участь у тематичних семінарах, тренінгах, конференціях, круглих столах, іграх, фестивалях. До форм роботи Євроклубу також належать молодіжні обміни, конкурси, презентації, публікація та поширення літератури на тематику ЄС.

2.4.7. Євроклуб має сформовану тренерську команду, яка проводить тренінги та семінари для членів (лідерів) молодіжних організацій та державних установ; здійснює спільні заходи разом з державними, комерційними та громадськими установами, Міжнародним Фондом "Відродження" та Фондом Фрідріха Еберта.

2.4.8. Євроклуб поширює інформацію про свою діяльність і пропагує свої ідеї та цілі, бере участь у підготовці журналу "Сторінками євроклубу".

2.4.9. Здійснює іншу діяльність, що не суперечить основним завданням.

3. Членство, права та обов'язки

3.1. Членом Євроклубу може бути кожен учень (студент), який виявив своє бажання до активної творчої праці і готовий виконувати покладені на нього обов'язки, передбачені цим Положенням.

3.2. Прийняття у члени Євроклубу проводиться на підставі заяви загальними зборами членів Євроклубу.

3.3. Член Євроклубу має право:

3.3.1. Брати участь у формуванні керівних органів, обирати і бути обраним до складу виборчих органів Євроклубу (вільний вступ і вихід).

3.3.2. Ініціювати (брати участь) заходи, проекти із залученням Євроклубу в цілому або його окремих членів.

3.3.3. Користуватися інформаційними можливостями, які надає Євроклуб та Центр соціальних досліджень.

3.3.4. Представляти Євроклуб на конкурсах, олімпіадах, змаганнях та інших заходах.

3.4. Член Євроклубу зобов'язаний:

3.4.1. Брати активну участь у громадській роботі.

3.4.2. Дотримуватись і виконувати вимоги, викладені у положенні про діяльність Євроклубу, розпорядження керівництва тощо.

3.4.3. Звітувати перед членами Євроклубу про заходи, проекти, до яких вони залучали інших членів (протягом місяця після завершення заходу чи проекту), а також під час робочих зустрічей звітувати перед членами Євроклубу за свою діяльність.

3.4.4. Сприяти досягненню мети та завдань молодіжного Євроклубу.

3.4.5. Дотримуватися високої культури у спілкуванні з колегами, керівниками, викладачами.

3.4.6. Дорожити честю Євроклубу як своєю особистою, примножувати його традиції, оволодівати знаннями.

3.5. Членство може бути припинене:

3.5.1. Добровільно за поданою заявою.

3.5.2. Шляхом виключення за рішенням Загальних зборів Євроклубу:

– за порушення (не виконання) умов положення про діяльність молодіжного Євроклубу, рішень керівництва;

– за дії чи поведінку, яка дискредитує Євроклуб та ідеї громадського руху.

3.6. Повторний прийом можливий не раніше, ніж за 2 місяці після затвердження рішення про виключення з органів Євроклубу.

3.7. Членство у Євроклубі не виключає членства в інших громадських організаціях та об'єднаннях.

4. Організаційна структура Євроклубу

4.1. Молодіжний Євроклуб має свій регламент діяльності (засідання Євроклубу проводяться раз на тиждень).

4.2. Євроклуб складається зі студентської та учнівської молоді.

4.3. Перше засідання Євроклубу проводиться директором Центру соціальних досліджень, наступні – під керівництвом сформованої тренерської команди чи самими членами Євроклубу.

4.4. Найвищим керівним органом Євроклубу є загальні збори (зустріч активу Євроклубу і тренерської команди для обговорення реалізації певних програм чи вирішення організаційних питань), які відбуваються не рідше одного разу на місяць. Ініціювати позачергові збори можуть 2/3 загального числа членів Євроклубу.

4.5. Повноваження Загальних зборів:

4.5.1. Визначають основні напрямки діяльності: розглядають усі питання, пов'язані із вдосконаленням життєдіяльності Євроклубу.

4.5.2. Укомплектовують склад Євроклубу.

4.5.3. Приймають нових членів до Євроклубу чи виключають існуючих зі свого складу.

4.5.4. Контролюють та оцінюють діяльність молодіжного Євроклубу в цілому.

4.5.5. Затверджують положення Євроклубу, вносять до нього зміни та доповнення. Рішення зборів вважається прийнятими, якщо за нього проголосували не менше половини членів Євроклубу, присутніх на зборах.

4.5.6. Вирішують інші питання діяльності.

4.5.7. Рішення, прийняті загальними зборами, є обов'язковими для виконання членами Євроклубу.

4.6. У період між зустрічами діяльність Євроклубу координує тренерська команда Євроклубу, склад якої може поновлюватися раз на півроку.

4.7. До складу Євроклубу входять: директор центру соціальних досліджень; тренерська команда – викладачі закладів освіти, студенти старших курсів, керівники об'єднань, клубів, студентських товариств і гуртків з числа студентів та учнівської молоді.

4.8. Повноваження членів Євроклубу:

4.8.1. Забезпечувати виконання рішень загальних зборів, засідань Євроклубу, контролювати виконання положення про діяльність Євроклубу, планів роботи.

4.8.2. Розробляти пропозиції за головними напрямками діяльності: планувати і організовувати роботу, захищати права та свободи членів Євроклубу.

4.8.3. Брати участь у поточній діяльності Центру соціальних досліджень.

4.8.4. Приймати рішення щодо членства в органах Євроклубу чи виключення з нього.

4.9. Актив Євроклубу – найменша і головна структурна ланка Євроклубу.

4.9.1. Обирається актив на зборах Євроклубу шляхом висування, обговорення кандидатур і проведення відкритого альтернативного голосування.

4.9.2. У разі невиконання активом покладених на них функцій призначають повторні вибори.

5. Порядок внесення змін і доповнень до Положення

5.1. Зміни і доповнення до Положення можуть бути запропоновані членами Євроклубу і подані для обговорення на засіданні Євроклубу у зручній формі, після розгляду поданих пропозицій приймається відповідне рішення.

5.2. Після затвердження запропонованих змін і доповнень вони вносяться до положення про діяльність.

5.3. Положення про діяльність втрачає свою силу в разі реєстрації молодіжного Євроклубу як юридичної особи.

ДОСВІД ПОЛТАВСЬКОГО ЄВРОКЛУБУ

КОНКУРС "МИ – ЄВРОПЕЙЦІ"

Міський конкурс творчих робіт за такою назвою, що було ініційовано Центром соціальних досліджень і за підтримки Міжнародного Фонду "Відродження", завершився у листопаді 2003 року.

На конкурс приймалися роботи, написані в жанрі літературного есе (історичні дослідження, роздуми, памфлети, нариси тощо) за темами:

– Історія України в європейському контексті: як вчити і вчитися історії? (Історія України – історія Європи: що ми знаємо про це?)

– Повернення України в Європу – чи повернення Європи в Україну?

– Європейські цінності і українська молодь

– Україна в об'єднаній Європі – мрія чи мета?

– Європейські стандарти в політиці, економіці і правовій системі України

– Діалог культур і нові можливості української молоді.

Переможці та учасники конкурсу отримали грамоти, дипломи і подарунки від оргкомітету конкурсу, а також книгу "Європейські студії", яка щойно вийшла у Полтаві. Не забули й про вчителів, які працювали під час конкурсу як консультанти.

Ми – європейці настільки, наскільки ми – українці: прозвучало якось під час одного з обговорень. Мабуть, це справді так. Лише відчувши себе справжнім українцем, можна збудувати свій український дім за європейськими стандартами. Саме цього прагнуть члени Полтавського молодіжного євроклубу.

5.2. Черкаський євроклуб "Єдність" – черкаська спеціалізована школа № 17 (Україна)

Холодного зимового дня, коли на вулиці було зовсім безлюдно, а у вікнах ледь-ледь жевріло таке штучне електричне світло, в стінах найкрупнішою черкаської школи № 17 зароджувалось нове життя. Було це 14 грудня 2004 року, такого доленосного для всієї української нації і, фактично, роком встановлення курсу європейської інтеграції на найвищих щаблях

влади. Та й школа щойно отримала статус "європейства" – асоційованої школи ЮНЕСКО і перебувала у піднесеному стані. Батьками немовляти була ініціативна група, в якій були і учні, і вчителі. З ім'ям сім'я також не забарилась, "малечу" назвали "Єдність". Отримавши свідоцтво про народження у органах місцевої влади, маля розпочало своє життя під керівництвом визначних для його життя людей: Саєнка С. І. та Гриценка В. М.

З цікавістю та наполегливістю взялися за роботу з немовлям ініціативна група та хрещений батько, він же – перший керівник клубу, Гриценко Володимир Миколайович. Саме під його чуйним керівництвом "Єдність" зробила свої перші кроки: локальні інформативні шкільні акції, що мали на меті проінформувати учнів найбільшої черкаської школи про сенс європейської інтеграції.

Минали дні – ріс клуб, ріс не стільки кількісно, як якісно: була сформована структура клубу на чолі з президентом, розроблені статут, логотип, девіз, облаштоване приміщення клубу, збільшувалась значимість проведених акцій, залучалась ініціативна молодь...

Одним словом – Євроклуб працював і отримував визнання.

Другий рік життя клубу розпочався з не самої приємної події: Гриценко В.М. був змушений покинути своє дітище. Це був удар для всього клубу... Часом здавалося, що ось він – кінець. Але, минуло декілька тижнів, і опікунство над однорічною "Єдністю" оформив Шульга Юрій Володимирович, що, вже майже рік, веде клуб у доросле життя.

Першим товаришем-побратимом "Єдності" став вже дорослий, ставший на ноги, черкаський Інтеракт Клуб (<http://interact.iatp.org.ua>), разом вони організували та провели акцію "Зроби Європу зеленішою".

Загалом, "Єдність" мала досить бурхливе дитинство, достатньо перерахувати, значні події з її життя: святкування Дня ЮНЕСКО – "День весни в Європі", участь у Інтернет-проекті "Є-співпраця" та участь у традиційному Параді Шумана, участь у семінарі "Інтеграція до Європейського Союзу", що мав місце в Штутгарті,

Німеччина, представником клубу на якому була Казноха Віталія, яка, по приїду, охоче ділилась досвідом з усіма бажаючими шляхом проведення різноманітних лекцій та тренінгів, статей у ЗМІ та виступах на радіо.

І ще одним етапом розвитку організації стала участь президента клубу, Пазинич Яни та міністра по зв'язкам з громадськістю, Педенка Павла у семінарі Європейських клубів у кемпі Родово, Польща. Було це в листопаді 2005 року, майже на день народження "Єдності". Так стали зірки, що наш клуб виявився найстаршим з усіх присутніх, прямопропорційно зросла і кількість здобутків нашої організації по відношенню до присутніх. Що не кажіть, а приємно, коли є що розказати людям, які, в свою чергу, можуть втілити ідеї нашого клубу в своєму середовищі. Загалом на семінар з'їхались учні з 3-х країн: України, Молдови та Польщі. Отже, зробивши висновки для себе, та намітивши нові ідеї, "Єдність" вже тряслась у автобусі у напрямку українсько-польського кордону.

Після приїзду на Батьківщину, клубом був організований ряд заходів, спрямованих на святкування його, такої значної для нас, але такої мізерної для істориків, річниці: була проведена презентація оновленого клубу; проведенні змагання для дітей–початківців під егідою клубу і т. д.

Відсвяткувавши день свого народження, "Єдність" впевнено крокує життям: бере участь у конкурсах, що проводяться Представництвом Європейської Комісії в Україні, другий раз поспіль учасник клубу присутній на параді Шумана.

"Жити в суспільстві і бути вільним від нього – нереально", – казав відомий державець, перефразувавши цю фразу на сучасний лад, отримаємо, що жити в Україні, і не підтримувати зв'язків з собі подібними неможливо, та й просто нецікаво. Адже багато кого з євроклубників України пов'язують вже не стільки формальні, як побратимські зв'язки. І хоч ми з різних регіонів, і навіть стиль мислення в нас різний, але про яке єднання можна говорити у Європі, коли його не досягнуто на локальному рівні? І поки політики не дуже поспішають його відновлювати – це робимо ми. І,

здається, клубові це вдається. Найбільш дружні клуби – Сокаль, Харків, Житомир, Кіровоград. Як це видно, географія діяльності охоплює всю територію нашої держави.

Останньою подією з життя клубу був Форум, присвячений 10-річчю Євроклубів в Україні, проведений в м. Києві весною 2006 року. Слово брали Дірк Шубель (в. о. Голови Представництва Єврокомісії), Вікторія Давидова (радник з питань преси та інформації Єврокомісії в Україні), представники різних клубів України (Донецьк, Харків, Житомир), а серед них – і ми поділилися своїм досвідом.

"Єдність" має багато планів на майбутнє, як далеке, так і близьке. Серед них – участь у Днях Європи в Україні, проведення ряду шкільних заходів, таких як свято краси "Міс Європа–2006", конкурс дитячого малюнку на тему "Майбутнє України в Європі" та конкурс фотографій "Я в Європі".

Покидаючи шкільний поріг, нам важко прощатись з невід'ємною частинкою себе, що має назву "Єдність", на кого ми її залишаємо? Чи буде вона рости такими ж стрімкими темпами? Віримо, що естафету достойно підтримають інші учні школи. Нам цього дуже хочеться.

За будь яких обставин, ми можемо пишатись тим, що одного зимового вечора був закладений фундамент європейського виміру в нашій школі і ми мали і матимемо в майбутньому до цього безпосереднє відношення.

5.3. Клуб "Дружба-Friendship" – ЗОШ № 29,

м. Тернопіль (Україна)

Клуб "Дружба-Friendship" існує в нашій школі лише кілька місяців, проте вже має певні здобутки. Структуру Клубу сформовано на чолі з президентом та віце-президентом, створено емблему та девіз Клубу, облаштовано приміщення для проведення

зустрічей учасників Клубу. Розроблено та реалізується план роботи Клубу.

Європейське Співтовариство – це величезне розмаїття культур, народних звичаїв та традицій. Без їх розуміння неможливо створити по-справжньому єдину Європейську Спільноту. Тому нашим першим кроком до пізнання культури країн Євросоюзу стало проведення музичного фестивалю "So Many Countries, So Many Customs".

Метою його проведення було ознайомлення молоді з культурою, національними звичаями та традиціями європейських народів. Учасники свята представляли такі країни, як Великобританію, Польщу, Іспанію, Грецію, Францію, Ірландію, а також й Україну. До уваги глядачів були запропоновані народні мелодії, пісні і танці цих країн. Учасники свята, одягнені у національні костюми, ознайомили гостей фестивалю з народними та державними символами країн, які вони представляли. Глядачі також насолоджувалися запальним іспанським танцем "Фламенко", грецьким "Сертакі", українським "Гопаком", а також відчули веселі мотиви польського "Краков'яка". Учасники фестивалю зверталися до глядачів мовою країни, яку вони представляли. Зі сцени лунали польська, англійська, німецька, французька, італійська.

На фестивалі була представлена і Україна. Учасники виконували народні українські пісні і танці, розповідали про національні традиції, а також торкнулися найвизначніших сторінок української історії.

Провівши фестиваль ми досягнули своєї мети – ознайомити молодь з культурними традиціями європейських країн, їхніми національними особливостями та звичаями, а також довели, що у нас, українців, є багато спільного з народами європейської спільноти і ми сміливо можемо називати свою культуру справді європейською.

5.4. Грицівський євроклуб,

Гриців (Україна)

Історично склалося, що невеличке містечко Гриців, де ми проживаємо, став інтелектуальним центром півночі Хмельниччини, регіону Стара Волинь. Молодь становить наш основний потенціал – це учні середньої школи і двох професійних училищ, тому просвітницька робота серед них дуже важлива.

Завдяки участі нашої команди в проекті "Фабрика мультиплікаторів – лідери європейської освіти" була створена мережа Євроклубів і інформаційних куточків євроосвіти (Школи Грицева і Коськова, училище). Активні освітяни та учні з ентузіазмом взяли до роботи над проектом "Сільська дитино, відчуй себе європейцем!".

Ми розповсюдили інформаційні бюлетені та іншу літературу (біля 900 примірників), отриману з Представництва Єврокомісії в Україні по всіх школах Шепетівського району, оформили куточки євроосвіти в навчальних закладах. Систематичні засідання членів клубу, участь в Оксфордських дебатах допомагають молодим вникнути в суть євроінтеграційних процесів, стимулюють до пошуку і осмислення інформації про країни-члени євроспільноти, виховують активну громадянську позицію, сприяють формуванню знань і досвіду.

У євроклубі сформована група старшокласників – лідерів євроосвіти, завдання яких – просвітницька робота з ровесниками і молодшими школярами. Справжнім святом для учасників проекту стала екскурсія до Києва.

У представництві Єврокомісії нашу делегацію тепло зустріла координатор програм преси та інформації Вікторія Давидова. З притаманною молоді допитливістю та цікавістю була прийнята інформація про діяльність представництва. Пані Вікторія подарувала нашій делегації прапори та літературу про ЄС. Натомість діти привезли до представництва свої малюнки, твори–

роздуми. Впевнені, подібні зустрічі будуть яскравим спогадом і на довгі роки закарбуються в чіпкій дитячій пам'яті. Силу, красу і велич мистецтва ми з повною силою відчули, відвідавши балет "Спартак", що проходив у Національній опері ім. Т. Г. Шевченка.

Школярі взяли участь у міжнародному інформаційному проекті "Це наш час", організованому за сприяння Євросоюзу. Група молодіжних лідерів офіційно зареєструвалася і взяла участь у вікторині "Об'єднуємо нації", в якій було 200 питань на 150 з яких потрібно було дати відповіді. Також презентували Гриців, нашу діяльність на сторінці "Локальні активності", спілкувалися з дітьми різних країн в режимі он-лайн.

Неабиякі досягнення мають студенти Грицівського вищого художнього професійного училища № 19.

Євроінтергаційні процеси в сучасному українському суспільстві викликають масу резонансних відгуків та думок. Час підтвердив нашу гіпотезу про ефективність впровадження пілотажного варіанту Європейського клубу у вищому художньому училищі. Розроблено концепцію та програму діяльності нашого клубу, систематизовано методологію вивчення країн, які входять до Європейського Союзу та країн-кандидатів.

Окрім того розроблено навчальні модулі суспільно-гуманітарних предметів з метою впровадження знань про ЄС та здійснення міжпредметних зв'язків. Це програма включає: детальне ознайомлення з країнами ЄС; співпраця країн між собою; про освіту в Європі, цілями якої є запровадження стандартів в освіті, зокрема "Болонізацію" в освіті, виховання толерантності, поваги до ментальних відмінностей, культурного розмаїття.

Значна увага приділялася впровадженню ефективних неформальних методів та прийомів з метою засвоєння знань про Європу, закономірності розвитку Європейських країн. Регулярно практикуємо проведення Оксфордських дебатів для обговорення важливих проблем нашого навчального закладу, наразі – "Ефективність впровадження Болонської освітньої системи у Грицівському ВХПУ № 19", "Гриців – нова столиця Старої Волині" тощо. Студенти практикують неформальну освіту і поза межами

навчального закладу. При проведенні тижня "Європейська інтеграція в Україні" започаткували "Європейську дискотеку", Ярмарок "Європа + Україна", відеоперегляд фільмів молодіжної тематики.

З метою ефективного проведення Дня Європи та систематизації учнями знань про країни ЄС створено презентації в середовищі Power Point, де закладено детальну інформацію про кожну країну-члена ЄС (мистецтво, архітектура, скульптура, визначні діячі, традиції та звичаї), що має велике значення для загального суспільно – гуманітарного розвитку студентів. Протягом тижня (з 3 до 8 травня) студенти ознайомлюватимуться щодня з двома презентаціями країн-членів ЄС. Опісля відбудуватиметься обговорення презентацій з додатковим переглядом відеоматеріалів.

Студенти прекрасно сприймають матеріал із супроводом рухівок. Своєрідні валеологічні хвилинки акцентують увагу учнів на головному. Пілотажний варіант перегляду презентацій студентами підтвердив наші сподівання про ефективність їх впровадження на практиці.

Зараз наші лідери європейської освіти активно готуються до відзначення Дня Європи. Влітку братимемо участь у велопробігу "Молодь за сталий розвиток", під час якого будуть проводитися акції і просвітницькі заходи з питань євроосвіти.

Дуже сподіваємось, що наша діяльність є своєчасною і потрібною для нашої молоді і сприятиме створенню фундаменту єдиного розуміння людських цінностей.

5.5. Клуб Євроінтеграції Комплексу Шкіл,

Войковіце (Польща)

Клуб Євроінтеграції Комплексу Шкіл Загальноосвітнього Ліцею в Войковіцах активно діє в шкільному і суспільному

середовищах як на місцевому, так і на міжнародному рівні, від 1994 року.

Ми охоче приймаємо різноманітні ініціативи. Нашою головною ціллю є міжкультурна просвіта дорослих і молоді. "Кожен інший – всі рівні" це головний визначник нашої діяльності. У ЄС контакти поляків з представниками інших культур є все частішими. Існує потреба виховання молоді в дусі толерантності і розуміння інших.

Також серед дорослих слід викликати зацікавлення іншими культурами. Ми виступаємо проти расової дискримінації і антисемітизму, нетолерантності та насильства. Ми мобілізуємо середовище до дій, які мають збудувати толерантність, рівновагу, повагу прав і гідності інших людей. Завдяки міжкультурному вихованню хочемо спонукати молодь до оцінки відмінностей між людьми, культурами, поглядами на життя. Хочемо зробити наш вклад в побудову толерантного, вразливого суспільства, в якому до кожного ставляться однаково, де немає розподілу людей на кращих і гірших. Працюємо над зрозумінням і зміною стереотипів.

Усвідомлення міжкультурних відмінностей є нашим методом протиставлення дискримінації і шансом на створення атмосфери, яка побуджує до позитивного відношення до представників інших культур. Заохочуємо молодь до участі в дебатах і до того, щоб вчилися одне в одного. Солідарність з іншими є джерелом наших дій, спрямованих на мінімізацію відчуження, суспільного виключення. Віримо в Європу, відкриту світові. Маємо переконливий досвід в галузі міжкультурної освіти. Засновники Клубу проклали нам дорогу на міжнародну арену. Завдяки активній участі в закордонних семінарах вони здобули знання і вміння в цій галузі просвіти. Їх досвід становить для нас цінний фундамент до будування відповідних стосунків з представниками інших культур. Наша організація задіяна в приготуванні і проведенні польсько-німецьких зустрічей, міжнародних семінарів, місцевих і регіональних європейських зустрічей, дебатів і для широкого кола громадськості і європейських просвітніх проектів.

Знання і вміння, здобуті в контакті з представниками інших культур, переносимо на місцеве суспільство. Проводимо європейські зустрічі. Участь в закордонних семінарах на європейські теми – це наша багаторічна традиція. Хочемо вчитися в інших і, водночас, ділитися власним досвідом. Членами нашого клубу є студенти та учні. Старші лідери знаходять спільну мову з молодшими. Ідентифікуємось з місією Європейського Молодіжного Руху проти Расизму, Ксенофобії, Проявів Антисемітизму і Нетолерантності. Підтримуємо всі ініціативи Ради Європи в цій області.

Наш клуб діє при Комплексі Шкіл, тому ми підтримуємо просвітницьку діяльність, котра має на меті будову демократичної, мирної і толерантної Європи. Одною з головних умов толерантного виховання суспільства є демократія в школі, оскільки вона дає можливість на практиці вчитися громадянського функціонування. Ми беремо участь в проекті, ініціатором якого виступила Рада Європи.

Цей проект має на меті створення Європейської Карти Демократичної Школи без Насильства. Наша організація була організатором дій в області заохочення учнів і інших молодих людей до створення стандартів і процедур, які обумовлять демократичну участь учнів в школі. Ми розробили пропозиції реагування на всі аспекти насильства. Наші дії були ефективні і сподобалися ініціаторам проекту, тому в липні 2003 року Рада Європи запросила трьох наших представників до Страсбурзі. Там зусилля окремих європейських ініціатив об'єднано у документі, котрий міг би допомогти молоді у подальшій боротьбі з насильством.

Це повністю відповідає духу принципів прийнятих європейцями, які описані в Конвенції про Охорону Прав Людини і Свободи Совісті. Участь молодих європейців в зустрічах і намагання створити документ, котрий викоренив би насильство, вважаємо одним з головних завдань нашої організації. Хочемо й надалі підтримувати ініціативи Ради Європи, працюючи на просвітницькій ниві серед молоді і дорослих. Ми вважаємо, що представники інших культур для нас є найкращим провідником і

вчителем в складному процесі просвітлення суспільства. Це просвітлення повинно признавати право свободи слова без страху перед наслідками.

Ми – група молодих людей, яка намагається розтопити кригу між людьми, позитивно наставлених до світу, які поважають інших і є відкриті для них. Ми хочемо вчитися в інших, щоби слова "Кожен інший – всі рівні" набули змісту.

Ми маємо великий досвід в галузі міжкультурного спілкування. До нас приїжджали волонтери з багатьох країн (на період від кількох днів до 6 місяців). Ми були ініціаторами і організаторами багатьох міжнародних і державних зустрічей для широкого кола зацікавлених. Ми приймали участь в програмі EUROSCOLI в Страсбурзі на запрошення Європейського Парламенту в березні 2006. На сьогоднішній день у нас перебуває волонтер із Бельгії, який приїхав на 6 місяців в рамках проекту "Sokrates – compnibus" і "Наш голос Європі". Також ми курували проект "Толерантність у вимріяному європейському домі" в рамках програми "Народна і європейська тотожність громадян Європи".

6. Методичні розробки

на допомогу організатору позакласних заходів

на європейську тематику

Окрім досвіду Полтавського молодіжного євроклубу, хочемо запропонувати до Вашої уваги кілька вдалих зразків методичних розробок на допомогу викладачеві та організатору для здійснення позакласних заходів або засідань євро клубу на європейську тематику.

КАЗКА ПРО КРАЇНУ ЧЕТВЕРТИНКУ

Ресурси:

- зібганий папір чотирьох кольорів – жовтого, червоного, зеленого та блакитного;
- заголовки: жовтий, червоний, зелений і блакитний;
- Ножиці, клейка стрічка, фломастери.

Дії:

Учасники гри поділяються на 4 групи. Кожна група стає під заголовком того кольору, до якого вона належить.

Частина 1

Наша країна кругла наче пиріг. Вона складається з чотирьох частин і тому називається "Країна Четвертинка".

– У першій країні все зелене: будинки, вулиці, машини, телефони, дорослі і діти.

– У другій країні все червоне: дерева, ванни, льодяники на паличках, дорослі і діти.

– У третій країні все жовте: мітли, лікарні, квіти, дорослі і діти.

– В четвертій країні все блакитне: вуличні вогні, меблі, мости, зубні щітки, велосипеди, дорослі і діти.

Діти народжуються різнобарвними. Так відбувається скрізь, по всій Країні Четвертинці. Але дорослі дивляться на них своїми зеленими, червоними, жовтими і блакитними очима, шльопають їх своїми зеленими, червоними, жовтими і блакитними руками – аж поки діти не стануть одного кольору. Це відбувається дуже швидко.

Одного разу хлопчик на ім'я Зелений Горошок народився в зеленій країні. Коли йому виповнився один рік, він усе ще залишався різнобарвним. Всі були засмучені, але, зрештою, він став зеленим – яким і мав бути.

(Учасники гри повинні вигадати свій національний гімн і намалювати свій герб).

Діти не повинні ходити до школи в Країні Четвертинці. Вони вчать найголовніше:

- У зеленій країні зелений – це єдиний визнаний колір.
- У червоній країні червоний – це єдиний визнаний колір.
- В жовтій країні жовтий – це єдиний визнаний колір.
- У блакитній країні блакитний – це єдиний визнаний колір.

Таким чином, вдень і вночі в червоній країні можна побачити плакати з написом: "Зелений, жовтий, блакитний кольори – це обман". На інших плакатах можна прочитати: "Єдиний правильний колір – червоний". Відразу можна почути пісню полуниці – національний гімн червоної країни.

У блакитній країні скрізь можна бачити плакати з написом: "Блакитний, блакитний, блакитний!", і щоразу, коли блакитні діти пильно дивляться на них своїми блакитними очима, їхні блакитні

п'яти починають свербіти, і вони починають танцювати незграбне танго.

У жовтій країні гучномовець кричить: "Блакитний, червоний і зелений кольори – дурниця! Жовтий колір – найкращий!" Діти знімають свої жовті капелюхи і танцюють лимонний блюз.

У зеленій країні в парку стоїть робот. Він говорить: "Будь зеленим! Якщо ти мене чуєш! Червоний, блакитний і жовтий – не вір їм!"

Одного разу Зелений Горошок поклав шматок хліба роботу в рот і протягом декількох днів міг сказати лише: "Пи-пе-ла-поп". Дітям це все подобалося.

(Учасники гри повинні придумати гру для країн свого кольору – 5 хвилин).

У "жовтий день" діти в жовтій країні вітають один одного, тому що жовтий – це найкращий колір. Потім вони катаються на динних ковзанах і відкривають клітки зі своїми жовтими канарками. Іноді вони сідають і мріють. Звичайно ж, їхні мрії жовті, тому що вони не знають інших кольорів. Вони мріють про зуби лева, плетені капелюхи, персиковий джем, жовті поштові фургони і блискучих хробачків. А коли вони, нарешті, розплющують свої жовті очі, то відчуваються незадоволеними, але чому – і самі не знають.

У червоній країні діти грають у червону гру. Вони кидають червоні помідори в червоне Сонце, і Сонце їсть помідори. Потім стає темно, і вони вмикають червоні вогні в своїх будинках. Тоді діти сідають і зітхають. Звісна річ, їхні подихи теж червоні. Іноді вони відчувають, що чогось не вистачає, але вони не говорять про це.

У блакитній країні у дітей є така гра: коли дитина говорить: "небо" – інші відповідають: "блакитне", коли він говорить: "дим" – інші відповідають: "блакитний", якщо він промовляє: "чорнило" – у відповідь чує: "блакитне", якщо ж вимовляється слово: "папуга" – у відповідь звучить: "блакитний", "квітка незабудка" теж "блакитна", і слово "блакитний" лунає, доки діти не втомляться. Потім вони беруться за руки і починають думати про інші речі. Вони називають

блакитні мандарини, блакитний сніг, блакитну музику і блакитних коней. Іноді у одного з дітей починається зубний біль. Очевидно, що біль теж блакитного кольору.

У зеленій країні, найбільша забавка – стрибки через кактус. Якщо дитина не досить високо стрибає, голочки кактуса втикаються йому в підошву. Ще дуже великою забавою є грати у стрибучих жаб. А от рахувати траву – досить нудне заняття. Коли діти грають в цю гру, вони починають позіхати. Вони сидять на зелених парканах і вигадують зелені подарунки, наприклад зелений лікер з м'ятою, салат із зеленою цибулею, п'ять метрів садового шлангу. І лише Зелений Горошок якимось запитав про червону крапку. Про дуже маленьку крапку. Йому пощастило, що міліція не довідалася про це.

У Країні Четвертинці є король. Одного разу він вирішив, що прийшов час видавати його доньку заміж. Жителі кожної країни погодилися приготувати весільне меню – звичайно ж, їхнього власного кольору.

(Учасники гри повинні підготувати меню свого національного кольору).

Завдання міліціонерів полягає в тому, щоб по-новому фарбувати лінії кордону щоранку. Перш за все вони розчісують волосся червоним, блакитним, зеленим або жовтим гребінцем – і йдуть на роботу. Потім, як і всі дорослі, вони повертаються додому і моляться перед їжею: "Жовтий Господи, захисти жовту країну. Ми дякуємо Тобі за те, що ми жовті. Захисти нас, Отче наш". В інших країнах можна почути молитви до блакитного, зеленого і червоного Бога. І всі моляться за себе.

У Країні Четвертинці країни не ізольовані одна від одної. Можна телефонувати. Наприклад, із блакитної країни можна зателефонувати в зелену або червону країну. А з жовтої країни можна зателефонувати в блакитну країну. Але через те, що телефонний кабель розрізаний, телефони мовчать. Діти прекрасно це знають і навіть не намагаються телефонувати.

Частина 2

Одного разу відбулось дещо дивне. Жовта троянда виросла всередині зеленої країни. Це була дуже гарна троянда. Однак дорослі, проходячи повз неї, робили такі гримаси, якби вони проходили повз купу гною. Це тривало недовго. 35 міліціонерів прибули на місце і вирили троянду своїми 35 лопатами. Це було в той день, коли Зелений Горошок упустив ложку в тарілку зі шпинатом. Шпинат розлетівся в різні боки. Нічого не відбулося, тому що кімната була зелена. Батьки Зеленого Горошку теж були зеленими. Розбилася лише тарілка. Нічого більше не сталося. Нібито нічого особливого не було видно і чутно. Однак з того моменту, як розбилася тарілка, усі діти в Країні Четвертинці почали боятися. І раптом усі діти з червоної країни побігли до місця, де всі країни зустрічаються. Діти з блакитної, жовтої і зеленої країн зробили теж саме. Коли вони усі досягли кордону, вони подивилися один на одного, не кажучи ні слова. І Зелений Горошок зробив дещо, що зробили і всі інші. Вони плювали на крейду, що позначала кордон, і стирали її, доки вона цілком не зникла. Діти почали дуже обережно обіймати один одного: зелені вітали жовтих, жовті – блакитних, блакитні вітали червоних, червоні – зелених і так доти, доки кожний не обійняв кожного. Спочатку вони не помітили жодних змін. Почавши грати, вони забули, про що говорили робот у парку, гучномовець і плакати на вулицях. Поступово вони почали ставати різнобарвними. Жовті, червоні і блакитні крапки з'явилися на зеленому. Зелені, червоні і жовті крапки з'явилися на блакитних дітях, такий самий процес відбувся з червоними і жовтими дітьми.

(Учасники зустрічаються, щоб стати різнобарвними. На це завдання приділяється 4 хвилини).

Коли всі діти одержали всі кольори Країни Четвертинки, їхні думки, почуття і бажання також стали різнобарвними. Кожна дитина почала розуміти інших і, зрештою, до них перейшла влада над Країною Четвертинкою. Країна Четвертинка ніколи не була таким веселим місцем досі! Зараз усі діти танцювали лимонний блюз разом, стрибали через кактуси, вигадували блакитний сніг і кидали томати в Сонце.

Очі дорослих стали здивованими і круглими, але вони були неспроможні щось змінити, тому що їхні діти більше не були одноколірними. Деякі батьки також захотіли стати різнобарвними. Вони дуже старалися, і, зрештою, маленькі різнокольорові крапки з'явилися на них – наприклад, на батьках Зеленого Горошку. Проте лише діти є по-справжньому різнобарвними...

(Учасники повинні подумати над спільними іграми, або їхні лідери пропонують грати в ігри: домовики ловлять тролів, тролі ловлять ельфів, ельфи ловлять домовиків та ін.).

КОНКУРС "КУДИ Я ХОТІВ БИ ПОЇХАТИ НА КАНІКУЛИ?"

Мета – вивчення різних європейських країн за допомогою усного журналу, візуального матеріалу, портфоліо тощо.

Етапи участі в конкурсі:

I етап – виготовлення свого паспорту (ознайомлення з виглядом закордонного паспорту, символікою, призначенням тощо).

II етап – "пакування багажу" (визначення того, що і в якій кількості потрібно та можна брати – залежно від клімату, географічного розташування, місцевих традицій; яка валюта потрібна для цієї країни, як туди можна дістатися; який розмовник/словник потрібно придбати, які подарунки можна везти тощо).

III етап – опис подорожі.

IV етап – традиції і звичаї цієї країни.

V етап – подорожні замітки (кого і що зустріли під час подорожі: цікаві місця, вигляд житла, підприємств, людей, їхнього одягу, спосіб їхньої діяльності тощо).

VI етап – які сувеніри можна привезти з цієї країни.

VII етап – імпровізовані інтерв'ю з місцевими жителями.

Результати конкурсу – оцінюються достовірність, проходження всіх етапів, наочність, оригінальність, глибина знань про країну.

Під час роботи над конкурсом можливе залучення посольства чи консульства країни для отримання необхідної інформації.

7. Матеріали для проведення заходів у межах Євроклубу

Учасникам Євроклубу доцільно дати інформацію про європейську цивілізацію, Європу та проблеми, які притаманні європейським країнам.

7.1. Європейська та інші цивілізації.

Де наше місце?

На цьому уроці Ви дізнаєтесь:

- що таке цивілізація, і які цивілізації існують;
- які головні риси європейської цивілізації, і чому вона стала панівною у сучасному світі;
- до якого типу цивілізації належить Україна.

"Захід є Захід, а Схід є Схід. І разом їм не зійтися ніколи", – так писав колись відомий англійський поет Р. Кіплінг, "співець англійської колоніальної імперії, вражений різкою відмінністю між життям і світосприйняттям європейця і людини Сходу".

Поміркуйте та обговоріть:

1. Що вкладав автор у поняття "Захід" і "Схід"?
2. А чим вони, власне, відрізняються?
3. Чи дійсно їм "не зійтися ніколи"?

Подивимось, як підходить до цих проблем сучасна наука.

1. "Захід" і "Схід"

Сучасні суспільствознавці, історики, філософи, щоб досягнути історію людства в усій її різноманітності, а також щоб краще осмислити сучасний його стан, дійшли висновку, що найкраще розглядати цю історію як процес саморозвитку та взаємодії окремих, співвіднесених у просторі і часі *цивілізацій*.

Вчені по-різному визначають це поняття, але більшість з них вважає, що кожна окрема цивілізація має такі ознаки:

- Ц** - це цілісна система
- И** - охоплює великий регіон
- В** - визначена в просторі і часі
- І** - самодостатня і автономна
- Л** - здатна до саморозвитку
- І** - має певний тип господарства
- З** - має певні форми суспільної і державної організації
- А** - має певний тип світосприйняття;
- Ц** який визначається, головним чином,
- І** релігією та укоріненими
- Я** в підсвідомості стереотипами

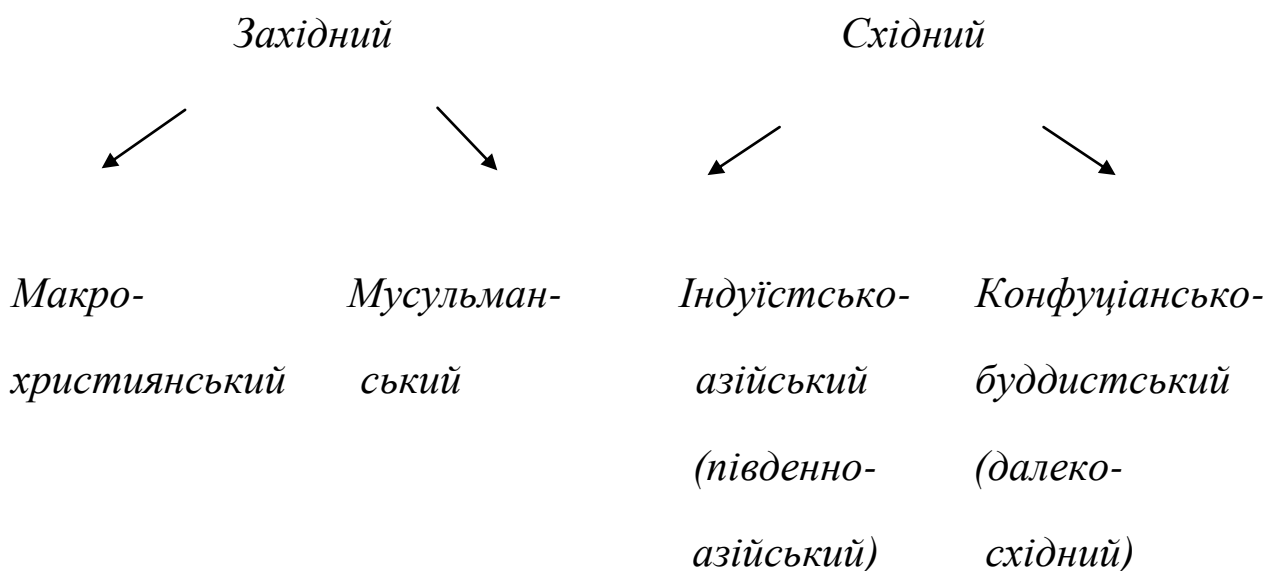
Перші цивілізації з'явилися тоді, коли людство перейшло від *привласнюючих* (збиральництво, мисливство) до *відтворюючих* (землеробство, скотарство) форм господарства. Згадайте. Раніше Ви вивчали Історію стародавнього світу. Користуючись згаданими

вище ознаками цивілізації, спробуйте визначити характерні риси Давньоєгипетської і Давньогрецької цивілізацій. Пригадайте, які ще цивілізації Стародавнього світу Ви вивчали? На які з цих двох вони схожі? Відразу кидаються в око суттєві відмінності між ними. Так, ще в глибоку давнину виділяються 2 типи Цивілізацій: *Західний (Європейський) і Східний*. Первинні відмінності між ними були зумовлені, в першу чергу, природними умовами їхнього формування. З появою *світових релігій* ці відмінності закріплювались і збільшувались.

Згадайте: Які релігії називаються світовими?

Це відбувалось тому, що ці великі релігійні системи формували закінчені системи цінностей, особливий тип світосприйняття, освячуючи їх авторитетом Бога.

Так формуються цілі Цивілізаційні світи:

Звичайно, вони не існують в порожнечі, а тісно контактують між собою, впливають один на одного, змінюються, конкурують, розвиваються.

Всередині цих світів існують окремі, часто дуже не схожі між собою *локальні цивілізації*. Але, в цілому, зберігається єдність Цивілізаційних світів. І зберігаються (і збільшуються) відмінності між західним і східним типом розвитку.

Західний (Європейський)	Східний (Азіатський)
<p>1. Орієнтація на боротьбу з природою, підкорення її, перетворення світу. Звідси особливе – прагнення до матеріального прогресу.</p> <p>2. Динамізм. Наростання темпу змін (особливо – в XIX-XX ст.). Технічна і науково-технічна революції.</p> <p>3. Раннє формування інституту приватної власності, яка стає основою економічної системи.</p> <p>4. Ідеал людини як самостійного приватного власника, автономної, активної, творчої особи. Індивідуалізм.</p> <p>5. Розуміння держави як суспільної цінності, продукту “суспільного договору”.</p> <p>6. Особлива цінність права як засобу регуляції взаємовідносин людей між собою і з державою.</p>	<p>1. Орієнтація на пристосування до природних умов, досягнення гармонії з природою, світом.</p> <p>2. Уповільнений розвиток. Гальмування матеріального прогресу.</p> <p>3. Несформованість поняття “приватна власність”.</p> <p>4. “Розчинення” окремої людини в групі колективі, суспільстві. Повне підпорядкування людини державі.</p> <p>5. Розуміння держави як абсолютної божественної цінності, яка керує всім життям і від якої все залежить.</p> <p>6. Особлива цінність влади, владної ієрархії. Влада – над правом.</p>

Які ж це *відмінності*? Зрозуміло, що їх дуже багато. Виокремимо головні.

Зверніть увагу! Це важливо. Ці різні цивілізації і типи цивілізацій не кращі і не гірші один від одного. Вони просто різні.

2. Європейський тип цивілізаційного розвитку

Згадайте. Де проходять географічні кордони Європи?

Придивимось ближче до Західного (Макрохристиянського, Європейського) типу Цивілізації.

Перше, що кидається в око: географічні кордони Європи незавжди збігалися із межами поширення Європейської цивілізації. Ця Цивілізація зародилася в Античній Греції і Римі, потім поширилась на Західну Європу, а згодом – на Центральну і Східну.

Цікаво. Разом з тим Європейська цивілізація поширювалась і в іншому напрямку – на Америку, Австралію, Нову Зеландію.

Поміркуйте: чим був зумовлений цей процес?

Розширюючись, Європейсько-Християнська цивілізація втягала в орбіту свого впливу різні райони і народи – кожний зі своїми особливостями. На загальній християнській основі формувались *локальні цивілізації*. А оскільки Християнство ще в I тисячолітті поділилось на два напрямки (остаточно цей розкол закріпився на початку II тисячоліття), то і утворились два Європейських Цивілізаційних світи. У XVI ст. свій варіант додала Реформація.

Макрохристиянський Цивілізаційний світ		
Західно- християнський світ		Східно- християнський світ (Православний)
Католицький світ	Протестантський світ	

Зверніть увагу. Східнохристиянський світ, первинним центром якого була Східна Римська Імперія (Візантія), формувався під дуже сильним впливом Сходу. Тому йому більш притаманні основні ознаки східного, а не західного типу цивілізаційного розвитку.

3. Європейський "виклик"

Пригадайте:

1. Що таке "Великі географічні відкриття"?
2. Що таке "колонії"?
3. Що таке "Промислова революція"?

Приблизно до XVI ст. за темпами і рівнем економічного розвитку "Захід" і "Схід" суттєво не відрізнялись (а рівень життя на Сході навіть був вищий). Але після Великих Географічних відкриттів, з початком розвитку капіталізму в Західній Європі, картина суттєво змінюється.

З кінця XVIII ст. починає свою переможну ходу Промислова революція, ще більше прискорюючи темпи розвитку Заходу.

Це і був *Європейський виклик*. Східні цивілізації не змогли дати адекватної (відповідної) відповіді, тому потрапили тим чи іншим чином у залежність від Заходу, змушені були переймати і пристосовувати головні риси Західної Цивілізації. Дуже часто це провокувало реакцію відторгнення.

Драматичні події XX ст., розгортання науково-технічної революції, яка немовби зменшує і об'єднує весь світ, призвели на початку III тисячоліття світової історії до формування *глобальної Макроцивілізації* на основі Європейсько-Християнської моделі людського розвитку.

Історія свідчить, що посісти в ній гідне місце можна, лише сприйнявши основні цінності Європейської Цивілізації в сучасному вигляді:

Три кити Сучасної Цивілізації:

- Людина є головною цінністю. "Права людини" – в основі всього
- Соціальна ринкова економіка, заснована на приватній власності.
- Громадянське суспільство і демократична держава.

Де наше місце?

До якого ж Цивілізаційного світу належить Україна?

З точки зору географічної, ми можемо гордо заявити, що Україна знаходиться в самому центрі Європи.

З точки зору цивілізаційної – все набагато складніше.

Україна, безумовно, належить до Християнського Макроцивілізаційного світу. Але християнство прийшло до нас із Візантії, тобто у східному варіанті. Більшість дослідників визнають, що Східнохристиянський (інколи його називають Євразійським) Цивілізаційний світ за основними ознаками належить до східного типу розвитку. Але чи належить Україна до цього світу?

Завдання. Користуючись таблицею на стор. 3, поміркуйте, риси якого типу розвитку більш притаманні Україні. Скажіть і аргументуйте свою точку зору.

Ви бачите, наскільки складно визначити цивілізаційне місце нашої країни. Але, за більшістю ознак, Україна належить Європейській цивілізації. В будь-якому разі, її цінності нам набагато ближчі.

Завдання. Проаналізуйте документ, вміщений нижче. Які основні цінності європейської цивілізації знайшли відображення в ньому?

З Конституції України

Стаття 1.

Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава.

Стаття 3.

Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю.

Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

Стаття 5.

Україна є республікою. Носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Право визначати і змінювати конституційний лад в Україні належить виключно народові і не може бути узурповане державою, її органами або посадовими особами.

Стаття 8.

В Україні визнається і діє принцип верховенства права.

Стаття 21.

Усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними.

Стаття 41.

Кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності.

Ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним.

Отже, ми побачили, що основні цінності європейської цивілізації покладені в основу сучасної української держави. Якщо ми придивимось до форми цієї держави, то побачимо, що вона не відрізняється суттєво від багатьох європейських держав.

Звідси головний висновок: Україна – європейська держава, невід'ємна складова європейської цивілізації. В Європі її думки, в Європі її серце, в Європі її місце.

Запитання та завдання:

1. Спробуйте дати визначення поняття "цивілізація".

2. Продовжіть ряди:

- аграрна цивілізація, ...
- християнська цивілізація,...

3. Спробуйте дати відповідь, чому європейська цивілізація стала панівною у сучасному світі.

4. Наведіть аргументи на користь твердження: Україна є складовою частиною європейської цивілізації.

Книжкова полиця:

1. Мак-Ніл В. Піднесення Заходу. Історія людського суспільства. – К., 2002.

2. Кремень В., Ткаченко В. Україна: шлях до себе. – К., 1998.

3. Павленко Ю. Історія світової цивілізації. – К., 2000.

7.2. Географічне положення та населення Європи

На цьому уроці Ви дізнаєтесь:

- де розташована Європа;
- як географічне положення Європи впливає на господарську діяльність її населення.
- яка кількість населення в Європі;
- які особливості його природного руху, вікової та статеві структури;

Географічним положенням називають положення будь-якого пункту чи території щодо земної поверхні і географічних об'єктів.

Положення щодо земної поверхні визначається за допомогою географічних координат.

Згадайте:

Як визначити широту і довготу даної точки на земній поверхні?

Положення щодо інших географічних об'єктів визначається за допомогою різних карт та інших джерел географічної інформації.

Найбільш повне уявлення про географічне положення може дати його вивчення з різних точок зору методами фізичної, економічної і політичної географії.

Таблиця "Географічне положення"

Фізико-географічне	Економіко-географічне	Політико-географічне
<p>1. Положення на земній кулі щодо екватора і нульового меридіана.</p> <p>2. Крайні північна, південна, західна і східна точки, їх координати.</p> <p>3. Сусідні фізико-географічні об'єкти та положення щодо них.</p> <p>4. Вихід до океанів і морів.</p> <p>5. Вплив географічного положення на особливості природних умов.</p>	<p>1. Положення на економічній карті світу.</p> <p>2. Сусідні регіони, рівень їхнього економічного розвитку й особливості взаємин з ними.</p> <p>3. Особливості берегових ліній (довжина).</p> <p>4. Положення щодо міжнародних шляхів сполучення, сировинних баз і найважливіших торговельних партнерів.</p>	<p>1. Положення щодо різних міжнародних об'єднань і центрів міжнародної напруженості.</p> <p>2. Участь країн світу (регіону) у міжнародних організаціях.</p> <p>3. Вплив різних політичних сил, що знаходяться як усередині регіону, так і за його межами, що впливають на політичні і економічні процеси.</p>

Фізико-географічне положення Європи

Фізико-географічне положення іноді порівнюють з поштовою адресою: щоб Ваше послання знайшло адресата, необхідно зазначити країну, місто, вулицю, будинок, квартиру . Так і в цьому випадку: нам необхідно точно знати, в якій півкулі знаходиться дана частина світу, які її крайні точки і їхні координати, хто її найближчі "сусіди".

Не менш вдалим можна вважати порівняння фізико-географічного положення з долею: якщо природа "створила" на території Європи хвилясті рівнини і середньовисокі гори, розпорядилася мати досить м'який клімат і при цьому підставляти свої північні райони подиху Арктики, а південні – спекотним тропічним повітряним масам, мати у своєму розпорядженні різноманітні ґрунти і вихід до морів північного Льодовитого й Атлантичного океанів – так тому й бути! Подобається це чи не подобається – люди приймають це.

Тож яка адреса Європи, і що їй запропоновано долею?

Європа – одна з шести частин світу, вона розташована на заході материка Євразія і займає приблизно п'яту його частину. Європа й Азія виглядають сіамськими сестрами, щоправда, зовсім не близнюками, але, насправді, це неподільне ціле – материк Євразія. Поява Європи й Азії у вигляді окремого материка нашої планети відбулося в мезозойську еру, у результаті відділення євразійського континенту від Північної Америки.

Кордон між Європою й Азією часто проводять по-різному. За одним з найпоширеніших варіантів, умовний кордон між цими двома частинами світу проходить по східному схилу Уралу, приєднуючи цю гірську систему до Європи, по річці Ембі, північному і північно-східному узбережжю Каспійського моря-озера, Кумо-Маницькій западині, нижній течії Дону.

Європа знаходиться в центрі материкової – Північної півкулі, її площа – близько 10 млн км², це приблизно відповідає 15 територіям України. Гринвіцький меридіан "відтинає" крайню західну частину Європи, основна територія знаходиться в межах помірних широт. Лише крайні її частини на півночі та півдні знаходяться у субарктичному і тропічному поясах. Деякі острови розташовані в царстві вічної мерзлоти – Арктиці. На крайній півночі на територію Європи "заходить" Північне полярне коло, за цим "кордоном полярної ночі" розташовані райони з досить суворими для цієї частини світу кліматичними умовами.

Крайні точки Європи:

– північна – мис Нордкін на Скандинавському півострові (Норвегія), координати – 71 градус 10 минут північної широти, 25 градусів 47 минут східної довготи;

– південна – мис Марроки (розташований на острові Тарифа, з'єднаному дамбою з Піренейським півостровом, Іспанія), координати – 37 градусів північної широти, 8 градусів західної довготи;

– західна – мис Рока на Піренейському півострові (Португалія), координати – 9 градусів 31 минута західної довготи, 38 градусів 48 минут північної широти;

– східна – Європа простяглася приблизно до 67 градуса східної довготи (російський Полярний Урал).

Найближчим до Європи материком є Африка, у районі Гібралтарської протоки вони зближаються на відстань до 15–20 км.

Поміркуйте: поряд із Дарданеллами і Босфором цю протоку називають найважливішим "вузлом військово–транспортного контролю" у даному регіоні. Як ви розумієте цей вислів?

На відміну від інших частин світу, Європа лише з трьох боків оточена морями. Вона омивається Атлантичним і Північним Льодовитим океанами та їхніми морями. На північному сході, півночі і північному заході європейські береги омивають холодні води Карського, Баренцева, Білого і Норвезького морів, на заході – Балтійське і Північне моря. На півдні Європу ніжать теплі води Середземного моря, а також Мармурового, Чорного, Азовського морів – вони глибоко вриваються в територію материка Євразія. На південному сході Європа "підбирається" до безстічного Каспійського моря-озера. У західній частині Європи максимальна віддаленість від моря – 600 км, у східній – 1600 км.

Береги цієї частини світу сильно порізані, за рочленованістю берегової лінії Європа є "чемпіоном світу". Найбільші півострови – Скандинавський, Піренейський, Апенінський, Ютландія,

Балканський і Кримський. На півострови припадає близько чверті території – це теж світовий рекорд.

Площа островів – близько 730 тис. км², найбільшими є Великобританія, Ісландія, Нова Земля, Земля Франца-Йосипа, Шпіцберген, Ірландія, Корсика, Сардинія, Сицилія.

Великий вплив на формування природи західної і північної частини Європи і господарської діяльності у цих районах здійснює Північноатлантична течія. Ця поверхнева, стійка течія є продовженням найбільшої на Землі теплої течії – Гольфстриму. Гольфстрим зароджується в Мексиканській затоці, куди постійними вітрами – пасатами наганяються великі маси води. Ця течія являє собою водяний потік шириною від 75 до 120 км, що рухається зі швидкістю від 1 до 10 км на годину.

Температура води Північноатлантичної течії – від 7 до 15 градусів за Цельсієм і цей показник є вищим за температуру навколишніх водяних мас. Природна річ, течія істотно впливає на клімат Європи, завдяки їй підвищується температура повітря, збільшується кількість опадів. Недарма Північноатлантичну течію називають "водяним опаленням" західної і північної частини Європи.

Отже, Європа знаходиться у північній півкулі, основна частина її території розташована в межах помірних широт. Завдяки особливостям фізико-географічного положення, Європа має в своєму розпорядженні більш сприятливі природні умови, порівняно з регіоном Азії, котрий відповідає їй за широтним розташуванням.

Економіко-географічне

і політико-географічне положення Європи

На відміну від фізико-географічного, економіко-географічне й політико-географічне положення – це історичні поняття, вони змінюються з часом і залежать як від фізико-географічних чинників

(клімат, рельєф, ґрунти, внутрішні води, мінеральні ресурси), так і від економічних і політичних складових. Економіко-географічне і політико-географічне положення впливають на соціально-економічний розвиток території, її господарські зв'язки, політичну ситуацію в регіоні.

Основними позитивними компонентами економіко-географічного і політико-географічного положення сучасної Європи: її компактність; відсутність природних та штучних перешкод із сусідніми регіонами і між країнами усередині даної території; наявність виходу до моря; присутність довгої і досить порізаної берегової лінії; розташування на перехресті міжнародних шляхів сполучення; добросусідські відносини із сусідніми країнами; високий рівень розвитку економіки цих країн; тісні економічні і політичні зв'язки між країнами даної території; наявність могутніх союзників за її межами.

Важливо визначити положення території щодо найбільших торгових партнерів, сировинних баз, світових економічних центрів.

Отже, зазначимо:

- територія Європи витягнута в широтному напрямку, і це дещо ускладнює економічні зв'язки і транспортне сполучення всередині регіону;
- усередині регіону існують незначні природні бар'єри (гори південної та південно–східної частини), але їх легко подолати;
- Європа має надзвичайно сприятливе морське положення (крім окремих районів її східної частини);
- Європа має розгалужену транспортну мережу; особливо інтенсивним є рух транспорту в її західній та центральній частині;
- останніми роками міждержавні відносини усередині регіону зазнали значних, можна сказати – якісних змін, пов'язаних із розпадом так званої світової соціалістичної системи.

Пригадайте: коли вона існувала і що собою являла?

При цьому можна відзначити як тактичні втрати (осередки напруженості на території колишнього СРСР та Югославії), так і стратегічні надбання (кінець протистояння між Заходом і Сходом);

– у найближчому європейському "оточенні" ситуація є напруженою – конфлікти і війни в Африці та Південно-Західній Азії;

– регіон можна назвати "проатлантичним": 18 країн входять до складу НАТО, більшість інших прагнуть вступити до цієї військово–політичної організації і тісно співпрацюють із нею;

– найбільшими економічними і військово-політичними союзниками Європи є розвинуті країни. у першу чергу – США та Канада, щоправда, воєнні дії в Іраку призвели до деяких розходжень у позиціях союзників;

– сусідні регіони мають відносно низький рівень економічного розвитку, але володіють значними природними ресурсами.

Європейський союз (ЄС) являє яскравий приклад, економічного і валютного союзу. До ЄС входять: Німеччина, Франція, Великобританія, Італія, Ірландія, Бельгія, Нідерланди, Люксембург, Фінляндія, Греція, Іспанія, Португалія, Швеція, Австрія. Тут розвиваються наднаціональні інститути управління, введено єдину валюту – євро, йде робота над розробкою конституції Європейського Союзу, передбачається обрання президента і створення уряду.

Головне. Європа має зручне економіко-географічне і політико-географічне положення. Регіон розташований на перехресті міжнародних шляхів сполучення, має сприятливе приморське положення, найбільшими стратегічними союзниками європейців є розвинуті країни, у першу чергу – США та Канада; сусідні регіони мають відносно низький рівень економічного розвитку, але володіють значними природними ресурсами. Останніми роками відбулися якісні зміни всередині регіону, пов'язані із закінченням протистояння між Сходом і Заходом. Відбувається розширення ЄС на схід.

Запитання і завдання:

1. З поданого списку об'єктів, які впливають на природу і господарську діяльність населення Європи,

оберіть найбільш для Вас цікавий і підготуйте повідомлення про нього:

- а) Північноатлантична течія;
- б) області максимального та мінімального тиску;
- в) Середземне море;
- г) запропонуйте вчителю свій об'єкт.

Населення Європи

Сьогодні в Європі проживають близько 800 млн людей (враховуючи населення Росії). Існують прогнози, що в першій половині XXI ст. зростання кількості населення припиниться, а потім у більшості країн Європи буде спостерігатись депопуляція, тобто смертність буде перевищувати народжуваність. У результаті кількість населення до 2050 року дещо зменшиться.

Одна з важливих характеристик населення – його вікова і статева структури. Вони дають змогу визначити існуючу і прогнозовану кількість трудових ресурсів, пенсіонерів, дошкільників і школярів, що дуже важливо із соціально економічної точки зору. Вікова структура – розподіл населення по вікових групах. Визначено три основних вікових групи: молодшого (діти від народження до 14 років), середнього (від 14 до 59 років) і літнього (від 60 і більше) віку. У різних регіонах Європи вікова структура дещо відрізняється. Так, в країнах Південної Європи молодша група складає (в середньому) від 15 до 18%, середня – від 61 до 64%, а старша – від 19 до 22%. Проте слід зазначити, що найнижчий показник частки молодшої вікової групи в Італії, тут лише 14% населення віком до 14 років. Ця ж країна є найбільш "літньою", порівняно з іншими країнами (доля старшої вікової групи – 24%). Більш "молодим" виглядає населення Центральної і Східної Європи.

Як відомо, в 2000 році чоловіків у світі нараховувалось на 45 мільйонів більше ніж жінок. У Європі картина зворотня. Тут на 100

жінок припадає 95–97 чоловіків. Це пояснюється більш високою смертністю чоловіків. За рівних соціально–економічних умов жінки у Європі живуть на 5–8 років довше ніж чоловіки.

Поміркуйте:

Головним критерієм для розрахунку кількості трудових ресурсів є вік. У міжнародній статистиці працездатним вважається населення у віці від 15 до 65 років. Але не все населення, яке відноситься до трудових ресурсів, зайняте у суспільному виробництві. Значна кількість людей, у першу чергу – жінки, ведуть домашнє господарство. Введено в науковий обіг ще одне поняття – "економічно активне населення" (ЕАН). Це частина трудових ресурсів, що задіяна у суспільному виробництві. У європейських країнах близько 45% населення належать до категорії економічно активного. А в деяких країнах (Португалії, Швейцарії) цей показник становить близько 50%. Рівень безробіття у західноєвропейських країнах суттєво відрізняється – від 2,6% в Норвегії до 14% в Італії, середній показник становить 6–8%. У країнах Східної Європи безробіття проявилось в останні 10–15 років і досягло 10 і більше відсотків. У ряді колишніх республік Югославії безробіття сягає 30%.

Поміркуйте: з чим це пов'язано?

Характерною рисою кінця ХХ століття є посилення міграційних процесів у цій частині світу. Це пояснюється розпадом так званої соціалістичної системи і ряду багатонаціональних держав, військовими конфліктами в колишній Югославії, економічними труднощами перехідного періоду, більш високим рівнем життя в Західній Європі тощо.

Наплив імігрантів у Західну Європу в останнє десятиліття ХХ ст. складав понад 150 тис. осіб на рік.

Головне: Закономірності розвитку будь-якого суспільства проявляють себе через суб'єктивну діяльність людей. Тому аналіз їхньої кількості, розміщення, соціальної організації і господарської діяльності – важлива частина будь-якого соціально-економіко-географічного дослідження. В Європі живуть близько 800 млн

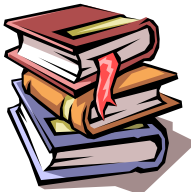
людей. Густота населення складає 95 осіб/км. На кожних 100 жінок припадає 95–97 чоловіків. За однакових соціально–економічних умов жінки в Європі живуть на 5–8 років довше ніж чоловіки. Близько 45% населення належать до категорії економічно активного. Середній показник безробіття – 6–8%.

Запитання і завдання:

1. Дайте характеристику вікової і статевої структури населення Європи.
2. Чим пояснити, що навіть у високорозвинутих країнах Західної Європи є безробітні?
3. У більшості західноєвропейських країн середня тривалість життя на 5–8 років довша, ніж в Україні. Чим пояснити цю різницю?

Книжкова полиця:

1. Яценко Б. П. Соціально-економічна географія світу. – К.: Освіта, 1998.
2. Безуглий В. В., Козинець С. В. Регіональна економічна та соціальна географія світу. – К.: Академія, 2003.
3. Юрківський В. М. Регіональна економічна і соціальна географія. Зарубіжні країни. – К.: Либідь, 2000.

Найбільш сучасні статистичні дані містять міжнародні видання. Вони поширюються в друкованому і електронному вигляді. До числа найбільш відомих видань належать Statistical Yearbook (Статистичне щорічне видання, видається ООН), World Bank Atlas (Атлас Всесвітнього банку).

Статистичні дані держав Західної Європи

з населенням понад 1 млн осіб

(природний рух населення, урбанізація і віковий склад)

Держава (столиця)	Площа , тис. км	Населення, млн. осіб, у 2000 р. (прогноз на чисельність населення в 2050 р.)	Очікуваний у 2000– 2005 рр. природний приріст (осіб на тис. жителів)	Частка міського населен- ня (%)	Частка населення трьох основних вікових груп у 2000 р. (очікувана середня тривалість життя, років)
Австрія (Відень)*	83,9	8,1 (6,5)	–1	65	16–63–21 (78,5)
Бельгія (Брюссель)*	30,5	10,2 (9,5)	0,9	97	17–61–22 (78,8)
Велика Британія (Лондон)**	242,5 £^•–1	59,4 (58,9)	1,8	90	19–60–21 (78,2)
Німеччина (Берлін)*	357,0	82,0 (70,8)	–0,4	88	16–61–23 (78,2)
Греція (Афіни)	132,0	10,6 (9,0)	0,4	60	15–62–23 (78,5)
Данія (Копен- гаген)**	43,1	5,3 (5,1)	1,6	85	18–62–20 (76,6)
Ірландія (Дублін)*	70,3	3,8 (5,4)	9,6	59	22–63–15 (77,0)

Іспанія (Мадрид)	504,8	39,9 (31,3)	-0,2	78	15-63-22 (78,1)
Італія (Рим)	301,2	57,5 (43,0)	-1,3	67	14-62-24 (78,2)
Нідерланди (Амстер- дам)*	41,2	15,9 (15,8)	3,6	84	18-64-18
Норвегія (Осло)**	324,2	4,5 (4,9)	3,7	76	20-61-19 (78,1)
Португалія (Лісабон)	92,1	10,0 (9,0)	1,3	64	17-62-21 (75,2)
Фінляндія (Хельсінкі)* *	337,0	5,2 (4,7)	0,7	67	18-62-20 (77,2)
Франція (Париж)*	551,6	59,2 (61,8)	3,6	76	19-61-21 (78,1)
Швейцарія (Берн)*	41,3	7,2 (5,6)	-0,6	68	... (78,6)
Швеція (Сток- гольм)**	450,0	8,8 (7,8)	-1,3	83	... (79,3)

* Країни Середньої Європи.

** Країни Північної Європи.

Статистичні дані держав Центральної і Східної Європи

з населенням більш 1 млн чол.

(природний рух населення, урбанізація і віковий склад).

Держава (столиця)	Площа, тис. км*	Населен- ня млн чел. у 2000 р. (прогно- зована чисель- ність населен- ня в 2050 р.)	Очіку- ваний у 2000– 2005 р. при- родний приріст (чол. на тис. жите- лів)	Частка місь- кого насе- лення (%)	Частка населення трьох основних вікових груп у 2000 р. (очікувана середня тривалість життя, років)
Центральна і Східна Європа					
Албанія (Тирана)	28,7	3,1 (3,9)	6,3	42	30–61–9 (72,8) 7—
Беларусь (Мінськ)*	207,6	10,2 (8,3)	–4,0	71	17–61– 22(68,5)^
Болгарія (Софія)	110,9	7,9 (4,5)	–9,8	70	16–63–21 (70,9)
Боснія і Герцеговина (Сараєво)**	51,0	4,0 (3,5)	11,3	43	19–66–15 (74,0)
Угорщина (Будапешт)	93,0	9,9 (7,5)	–5,0	64	17–63–2,0 (72,0)
Латвія (Рига)*	63,7	2,4 (1,7)	–5,6	69	17–62–21 (71,2)
Литва (Вільнюс)*	65,2	3,7 (3,0)	–2,4	68	20–62–18 (72,7)
Македонія (Скоп'є)**	26,0	2,0 (1,9)	3,0	62	... (73,6)

Молдова (Кишинів)*	33,8	4,3 (3,6)	-3,0	46	23-63-14 (66,6)
Польща (Варшава)	312,7	38,6 (33,4)	-0,9	66	19-64-17 (73,9)
Республіка Сербія та Чорногорія (Белград)**	102,0	10,6 (9,0)	-0,1	52	20-62-18 (73,2)
Росія (Москва)*	17075,4	145,5 (104,3)	-6,4	78	18-64-1,5 (66,0)***
Румунія (Бухарест)	237,5	22,4 (18,2)	-2,6	56	18-63-19 (69,8)
Словаччина (Братислава)	49,0	5,4 (4,7)	0,8	57	20.65.15 (73,7)
Словенія (Любляна)**	20,0	2,0 (1,5)	-1,2	50	16-65-19 (76,1)
Україна (Київ)*	603,7	49,6 (30,0)	-9,8	68	18-62.20 (68,1)
Чехія (Прага)	79,0	10,3(8,4)	-1,0	75	16-65-19 (75,4)
Хорватія (Загріб)**	57,0	4,7 (4,2)	0,3	58	18-62-20 (74,2)
Естонія (Таллінн)*	45,1	1,4 (0,8)	-11,4	69	18-62-20 (71,2)

* Колишні республіки СРСР.

** Колишні республіки СФРЮ.

*** До складу Європи входить лише західна частина Росії.

7.3. Європейські держави: минуле і сучасне

На цьому уроці Ви дізнаєтесь:

- який історичний шлях пройшла Європа;
- які європейські цінності витримали перевірку часом;
- який сучасний стан європейського суспільства.

Людство завжди хвилювали питання: "Хто ми?", "Звідки?", "Куди ми йдемо?". І завжди люди порівнювали, де краще жити, які переваги має та чи інша країна, той чи інший шлях розвитку. До того ж історія людства складалася так, що майже завжди одні країни розвивались швидше, інші – більш повільно. Одні країни чи групи країн виходили у світові лідери, а інші залишались аутсайдерами. Потім ситуація змінювалась.

Але приблизно від XIX ст. беззаперечним лідером світового розвитку стала Європа чи, якщо бути більш точним, Європейсько-північноамериканська цивілізація. У 80-х роках минулого століття навіть заговорили про "кінець історії", маючи на увазі, що людство вже остаточно виробило оптимальну модель свого існування.

Ця модель базується на приватному підприємстві в економічній сфері і демократичних цінностях та громадянському суспільстві – в суспільно-політичній. Тому в розвинутому світі, за прогнозами прихильників цієї майже революційної ідеї, жодних суттєвих змін вже не буде. А інші частини світу будуть лише поступово "підтягуватись" до згаданої вище моделі.

Завдання

Спробуйте обговорити цю тезу. Як, на Вашу думку, подальший історичний розвиток підтверджує чи спростовує її?

Зверніть увагу: це, по суті своїй, модель європейська. А точніше – модель європейської цивілізації.

Згадайте: Які риси і цінності притаманні цьому типу цивілізації?

Але Європа зовсім не зразу виробила цю модель. Власне, вона вистраждала її і пройшла довгий шлях історичного розвитку.

Спробуємо визначити основні етапи цього розвитку.

I. Поява Європи. Європа як така з'явилася порівняно пізно. Першими власне європейськими державами можна вважати поліси стародавньої Греції (VIII–IV ст. до н. е.). Але вони вже суттєво відрізнялись від могутніх тоді держав Сходу. Головні відмінності полягали у формах політичної організації – більшість з них були демократіями. Це визначало і зовсім інше місце людини – вона розглядалась як індивідуальність, свідомий громадянин.

На подібних цінностях будувалось і суспільство стародавнього Риму. Рим же в останні століття до н.е. і перші століття н.е. завойовує велику частину тодішнього світу, стає імперією, а з III ст. н. е. перетворюється на християнську державу.

Поміркуйте: Відомий вислів: "Рим завойовував світ тричі – мечем, хрестом і Римським правом". Спробуйте пояснити цей вираз.

Саме римське завоювання поширило "європейськість". Багато що з римських досягнень взяли на озброєння тодішні "варварські" племена – далекі предки сучасних європейських народів.

II. Середньовіччя (1476–1492 рр.). Сучасні історики не люблять цей термін. В ньому проглядає презирливе, зверхнє ставлення до цієї епохи істориків доби Відродження. Вони вважали, що це були темні, страшні віки після загибелі античної цивілізації. Насправді це була цікава і насичена епоха, в якій відбувалось формування європейських держав. Основи їхніх території, державного устрою, взаємовідносин були закладені саме тоді. Хронологічні рамки цього періоду визначаються падінням західної Римської імперії і

"відкриттям" Америки Колумбом – початком великих географічних відкриттів.

Цікаво, що саме в цей період формується і розуміння чи, скоріше, відчуття європейської єдності. Тобі під нею розуміють "християнський світ". Цей період називають також добою феодалізму.

III. Епоха зародження індустріальної цивілізації (XVI – кінець XVIII ст.). Це період становлення сучасної європейської цивілізації, період, в якому відбуваються надзвичайно важливі процеси в усіх сферах:

В економічній: становлення і розвиток капіталізму, ринкових відносин.

У політичній: формування національних держав.

У духовно-інтелектуальній: реформація і поширення гуманізму.

Разом з тим, було чимало і жахливих речей: загарбання інших країн і територій, пограбування і перетворення цих країн на колонії. Дослідники вважають, що саме це дало європейцям первинні капітали для швидкого економічного розвитку.

Європейські держави, змагаючись за панування в Європі, ведуть постійні війни.

Поширення протестантизму теж викликає нескінченні війни католиків з протестантами – як між країнами, так і всередині країн.

І все ж таки основи сучасної цивілізації закладені саме в цей період. Європейці дедалі менше залежать від природи й держави і дедалі більше – від власних сил і можливостей. І саме тоді формуються ключові європейські ідеї про невід'ємні (природні) права людини, серед яких і право на опір насильству.

Поміркуйте: Відомий американський дослідник В. Мак-Ніл назвав цю епоху початком панування Заходу (яке триває і нині). Як Ви гадаєте, чому?

IV. Індустріальна епоха (XIX – сер. XX ст.). Саме в цей період формуються підвалини сучасної цивілізації. Промислова революція докорінно змінила основи людського існування і забезпечила панування Заходу. Протягом XIX ст. формується індустріальне суспільство. Змінюється також політична система. Всюди в Європі до влади приходить буржуазія, хоча за формою правління європейські держави можуть бути як республіками, так і конституційними монархіями. А зі зростанням промислового капіталізму дедалі голосніше заявляють про свої права і промислові робітники. І вже на початку XX ст. в більшості розвинутих країн вони отримують виборче право.

Ще наприкінці XVIII ст. Велика Французька революція висунула відоме гасло: свобода, рівність, братерство. Звичайно, братерство, виявилось утопією, а ось принципи свободи і рівності, в розумінні рівності можливостей і політичної рівності, дедалі більше набирають силу як основа існування європейського суспільства.

Разом з тим, протиріччя роздирають Європу, загострюється конкуренція між країнами. Це виливається, врешті-решт, у криваві, небачені досі світові війни.

Соціальні, національні і політичні протиріччя, які не знаходили вирішення, породили російську революцію. А спроба більшовиків здійснити утопічний комуністичний експеримент ще більше поглибила розкол Європи, породивши фашизм і нацизм.

Поміркуйте: В. Черчіллю належить відома думка про те, що демократія зовсім не є найкращою формою правління, але вона – краща з усіх можливих. Як Ви гадаєте, що мав на увазі уславлений британський політик і чому такою нестійкою виявилась демократія в цей період?

Після другої світової війни (1939–1945 рр.) світ виявився розколотим на два табори, між якими тривала аж до кінця 80-х рр. XX ст. "холодна війна". Але, якоюсь мірою, саме це сприяло подоланню протиріч між європейськими країнами і формуванню справжньої європейської єдності на базі основоположних принципів демократії, поваги до прав людини і вільної ринкової економіки.

Перемога Заходу в "холодній війні" закріпила панування цих принципів.

V. Сучасна епоха. Її називають інколи "постіндустріальною", або "інформаційною". Її підвалини сформувалися у середині ХХ ст. із розгортанням науково–технічної революції, яка в черговий раз призвела до суттєвих змін у суспільстві, значно збільшивши роль людини та її творчої праці. Економічне піднесення дозволяє сформувати тип суспільства, яке, хоча і з деяким перебільшенням, називають "суспільством загального благоденства", маючи на увазі високий рівень і якість життя в ньому. Це не означає, що всі проблеми в цьому суспільстві вирішені. Та й життя постійно породжує нові. Але суспільство демонструє свою здатність їх вирішувати.

Після другої світової війни, в умовах війни "холодної" і міжнародної конкуренції, що постійно загострювалась, виникла і набула поширення ідея і практика європейської інтеграції. І сьогодні вже дійсно можна говорити про єдину Європу. Це не означає, знову ж таки, відсутність протиріч. Але це свідчить про можливість мирного їхнього подолання.

Останніми роками дедалі частіше говорять про глобалізацію сучасного світу, маючи на увазі, що він дедалі більше перетворюється на дійсно єдину систему. І основоположними принципами цієї системи залишаються вже відомі Вам підвалини європейської цивілізації.

Поміркуйте: То, може, мали рацію ті, хто казав про "кінець історії"? А що, на Вашу думку, скажуть з цього приводу представники мусульманського світу? Чому так багато противників глобалізації, у тому числі і в розвинутих країнах?

Запитання і завдання:

1. Які етапи історичного розвитку пройшла Європа?
2. Як Ви думаєте, чи можлива інша періодизація?
3. Як Ви розумієте, що таке "європейська інтеграція"? Які її причини?

4. Що розуміють під поняттям "глобалізація"? Як Ви думаєте, це об'єктивне явище чи процес, нав'язаний світові економічно розвинутими країнами? Організуйте дискусію (обговорення) з цих питань.

Книжкова полиця:

1. Дейвіс Н. Європа: Історія. – К., 2000.
2. Мак-Ніл В. Піднесення Заходу. Історія людського суспільства. – К., 2002.
3. Історія сучасного світу / за ред. Ю. А. Горбаня. – К., 2001.
4. Павленко Ю. Історія світової цивілізації. – К., 2000.
5. Копійка В., Шинкаренко Т. Європейський Союз: заснування і етапи становлення. – К., 2001.– 448 с.
6. Філіп Тоді. Нарис історії Європейського Союзу. – К., 2001. – 142 с.

7.4. Демографічна проблема

На цьому засіданні клубу Ви дізнаєтесь:

- Що таке демографічна проблема і які причини її загострення.
- Як європейські країни намагаються розв'язати цю проблему.

Останніми роками демографічна проблема у світі набуває неабиякої гостроти. В чому її суть? Спробуємо розібратися.

Від найдавніших історичних епох і до початку ХІХ ст. населення світу не перевищувало 1 млрд. людей. Потім відбулося неймовірне: кількість населення Землі почала збільшуватись фантастичними, вибухоподібними темпами. Приблизно через 100 років після досягнення мільярдного рівня (близько 1930 р.) воно подвоїлось і досягло 2 млрд, а 40 років потому (1960 р.) – 3 млрд

Саме в цей період виникло поняття "демографічний вибух". З'явилися песимістичні прогнози перенаселення планети. Наступні роки лише підтвердили цей прогноз: У 1975 р. населення світу уже складало 4 млрд людей. Цілком зрозуміло – якщо зростає кількість населення, значить, зростає потреба у продуктах харчування, одязі й інших товарах соціального значення, в нових землях, у великих кількостях палива, металу, транспортних засобів. А це, в свою чергу, призводить до значного посилення навантаження на екологічну систему планети. В цьому й полягає демографічна проблема.

Демографічна проблема не нова. Ще наприкінці XVIII ст. англійський священик Т. Р. Мальтус (1766–1834) висловив думку, що населення земної кулі збільшується значно швидше (у геометричній прогресії), ніж зростають засоби існування людей (у арифметичній прогресії), тому час від часу на Землі будуть з'являтися "зайві люди". Жахливий висновок, адже згідно з ним руйнівні війни – це "благо" для людей!

У чому ж основна причина "демографічного вибуху"? Насамперед це результат зниження смертності в усіх вікових групах, а народжуваність, хоча і дещо скоротилась, проте не такою мірою, як смертність.

Які ж наслідки "демографічного вибуху"? Безконтрольне і постійне зростання народонаселення світу рано чи пізно призведе до хаосу у світовій економіці, що зробить безплідною боротьбу з голодом, спровокує виснаження природних ресурсів і фатальні політичні потрясіння.

На щастя, прогнози Мальтуса не справдилися, хоча до його теорії сьогодні ставляться не так агресивно, як раніше. Підраховано, що Земля може прогодувати до 50 млрд людей. Крім того, пік "демографічного вибуху" залишився позаду. Більше того, в розвинутих країнах Європи навіть спостерігається депопуляція (зменшення кількості населення), у зв'язку з цим демографічна політика тут значно відрізняється від китайської або індійської, де ведеться пропаганда щодо обмеження кількості дітей в сім'ї.

У європейських країнах уряди запроваджують заходи, що стимулюють ріст народжуваності. Це і грошові виплати на кожну народжену дитину, і різноманітні пільги для родин, які мають двох та більше дітей, і заборона абортів тощо. Проте, незважаючи на це, деякі європейські країни на наших очах встановлюють своєрідні рекорди старіння своїх націй.

Прогнозується, що у 2025 році вісім європейських країн (Німеччина, Швейцарія, Італія, Швеція, Франція, Данія, Бельгія, Велика Британія) матимуть 20% людей старших за 65 років. Відомо, що для простого відтворення населення необхідно, щоб у кожній сім'ї було 2–3 дитини, а у європейських країнах переважають сім'ї, де виховується лише одна дитина, крім того, зростає кількість бездітних сімей. Чому так сталося?

Відповідь на це питання дає теорія "демографічного переходу", запропонована ще у 1945 році демографом Ф. Ноутстойном. Згідно з нею рівень народжуваності і смертності визначається не біологічними, а соціальними умовами. Простіше кажучи, перенаселеність властива лише бідним країнам, навіть в ісламських суспільствах (наприклад, у деяких заможних країнах Близького Сходу) жінки не бажають більше мати багато дітей. Теорія "демографічного переходу" передбачає чотири фази.

Для *першої фази* характерні високі показники народжуваності і смертності, що робить чисельність населення практично стабільною. Подібна ситуація можлива за умови низького рівня розвитку медицини.

Фаза 2: суспільство навчилося контролювати захворювання, які призвели до високої смертності – як наслідок, вона суттєво знизилася, проте народжуваність залишилась високою, що спричинило швидке зростання населення.

Під час *фази 3* соціально–економічні перетворення у світі призводять до зниження народжуваності (наприклад, у Західній Європі); в кінці цієї фази кількість населення знову стабілізується, оскільки зменшення дитячої смертності компенсується низькою народжуваністю.

Нарешті, для *фази 4* притаманні низькі коефіцієнти народжуваності і смертності, що зумовлює практично стабільний рівень населення планети. Аналіз демографічної дійсності в країнах Європи демонструє, що розвинуті країни наближаються до кінця третьої фази, а країни Східної Європи знаходяться в кінці другої фази.

Головне

Усі гострі проблеми людства так чи інакше пов'язані з проблемою різкого зростання населення планети. Особливо це проявилось у другій половині ХХ ст., коли антропогенне навантаження на біосферу землі досягло критичної межі. Прискорення темпів зростання кількості населення називають "демографічним вибухом". Сьогодні на планеті живе понад 6 млрд. людей. Масовий голод у країнах "третього світу", епідемії є наслідком руйнівної експансії людини у природній простір. У Європі ця проблема не така гостра. Тут останніми роками навіть спостерігається депопуляція.

Запитання і завдання:

1. Поясніть поняття "демографічна криза" та "демографічний вибух".
2. Скільки членів було у сім'ї Вашого прадіда? У сім'ї Вашого батька? Як Ви вважаєте, скільки буде у Вашій власній сім'ї?
3. Останнім часом спостерігається зменшення населення в окремих країнах Європи. Чи однакові причини депопуляції населення в Україні та Франції?
4. Висловіть свої думки щодо мальтузіанства. Що є раціонального у цій теорії?
5. Які заходи здійснюються в європейських країнах щодо розв'язання демографічних проблем?
6. Наскільки переконливою Вам здається теорія демографічного переходу?
7. Перевірте себе, як Ви засвоїли такі поняття:
 - демографічна проблема;
 - демографічний вибух;

- мальтузіанство;
- фази демографічного переходу;
- просте відтворення населення;
- депопуляційні процеси;
- засоби реалізації демографічної політики.

Книжкова полиця:

1. Лавров С. Б. Глобальні проблеми сучасності. Ч. 1. – Спб., 1993.

2. Сиротенко А. Й. Глобальні проблеми людства – К; Географія та основи економіки в школі, № 1, 2002 р.

7.5. Світові та європейські організації

На цьому засіданні клубу Ви дізнаєтесь:

- які міжнародні організації існують у сучасному світі;
- які їхні мета, завдання, структура;
- яке місце посідає Україна в них.

Сучасний світ складний і суперечливий. І водночас – дедалі більше єдиний. Недарма останнім часом часто вживаними стали слова "глобалізація", "глобальний". Можна сперечатись із приводу позитивних і негативних наслідків процесів глобалізації, але не можна не визнати, що вони мають об'єктивний характер.

До того ж у ХХ ст. людство пережило дві світові війни. І повинне було хоча б чомусь навчитися. Тому сучасний світ буквально пронизаний різноманітними міжнародними структурами.

Вони, наче нитки, зв'язують його в єдине ціле. Особливо багато таких структур в Європі. І це не випадково.

Завдання: Подумайте, чому?

Отже, нині жити ізольовано від світового співтовариства практично неможливо. Тому важко знайти країну, яка не контактувала би з іншими державами.

Велику роль у здійсненні багатосторонньої дипломатії та міжнародного співробітництва відіграють також міжнародні організації. Деякі з них опікуються лише певними напрямками міжнародного співробітництва, наприклад питаннями економічних зв'язків, розвитку торгівлі чи культурних відносин, оборони або технічних зв'язків. Але чільне місце посідають універсальні організації, які опікуються широким спектром міжнародних проблем.

Загальна кількість сучасних міжнародних організацій наближається до 5 тисяч, з яких понад 400 є міжурядовими. Тому можна із впевненістю говорити про світову систему міжнародних організацій.

Ключове місце в цій системі посідає, безперечно, *ООН – Організація Об'єднаних націй*.

ООН було створено з метою підтримки миру і міжнародної безпеки та розвитку співпраці між державами наприкінці другої світової війни. Її статут був підписаний 26 червня 1945 р. на конференції в Сан-Франциско (США) і набув чинності 24 жовтня 1945 р. (цей день відзначають як День ООН). Серед країн-засновників була й Україна.

Завдання: дізнайтесь, як Україна, хоча вона й не була на той час самостійною державою, стала однією з держав-засновниць ООН.

Статут ООН – єдиний міжнародний документ, обов'язковий для всіх держав. Він регулює діяльність міжнародних організацій безпеки, є своєрідним кодексом поведінки держав у політичній,

військовій, гуманітарній та інших сферах. По суті він є фундаментом світової системи колективної безпеки.

Структура ООН. Вищими органами ООН є Генеральна Асамблея та Рада Безпеки.

Генеральна Асамблея – своєрідний світовий парламент. Вона має право обговорювати будь-які питання в рамках Статуту ООН і давати рекомендації з них. Ці рекомендації не мають обов'язкового характеру, але вони виражають світову громадську думку. Асамблея також визначає політику організації, затверджує бюджет ООН, приймає нових членів, призначає Генерального Секретаря ООН.

Отже, Генеральна Асамблея посідає чільне місце в структурі ООН. Вона збирається на чергові сесії щороку.

Рада Безпеки (РБ). На відміну від Генеральної Асамблеї, є постійно діючим органом. Відповідно до Статуту ООН держави повинні утримуватись від застосування сили і погроз силою і виносити свої суперечки на розгляд РБ.

Документ 1

Статут ООН

"...Стаття 24. На РБ покладена головна відповідальність за підтримання міжнародного миру та безпеки. РБ... уповноважена ухвалювати рішення про проведення операцій з використанням збройних сил для підтримання міжнародного миру та безпеки.

Стаття 25. Члени ООН... погоджуються, відповідно до Статуту, підкорюватись рішенням РБ і виконувати їх".

Поміркуйте: Чому РБ надано такі великі повноваження? Які країни повинні входити до РБ, щоб її робота була ефективно, а рішення об'єктивними? Чи не існує загрози того, що рішення РБ можуть бути односторонніми?

РБ також надає рекомендації щодо прийняття чи виключення членів ООН, обрання Генерального Секретаря тощо.

Вона складається з 15 членів. П'ять із них – постійні: США, СРСР (нині – Російська Федерація, як правонаступник СРСР), Велика Британія, Франція, Китай. Решта (10) обираються Генеральною Асамблеєю на два роки. Кожен із постійних членів має право на "вето", тобто жодне рішення не може бути ухвалене без одностайного голосування за нього усіх постійних членів РБ.

Поміркуйте: Для чого передбачені такі правила? З чим це пов'язано?

РБ має широкі повноваження із врегулювання міжнародних конфліктів – аж до застосування економічних санкцій і, навіть, колективних військових заходів.

Економічна і Соціальна Рада – координує економічну і соціальну діяльність ООН і пов'язаних з нею організацій. Надає рекомендації і керує різноманітними програмами розвитку, забезпечення прав людини, поширення науково-технічних досягнень тощо.

Міжнародний Суд – головний судовий орган ООН. Складається з 15 незалежних суддів, які обираються Генеральною Асамблеєю і РБ. Сторонами у справах, які розглядаються Судом, можуть бути лише держави, при чому добровільно. Але якщо держава погодилась на розгляд своєї справи Судом, вона зобов'язана виконувати його рішення. Слід зазначити, що лише третина держав-членів ООН погодилися з обов'язковою юрисдикцією Суду.

Поміркуйте: Міжнародний Суд називають ще Всесвітнім Судом. Як Ви вважаєте, чи правильно це?

Секретаріат – обслуговує всі інші органи ООН, здійснює керівництво їх програмами, організовує повсякденну діяльність ООН.

Крім вищих органів ООН, існує ще чотирнадцять спеціалізованих установ за напрямками діяльності: МОП (Міжнародна Організація Праці), ЮНЕСКО (Організація ООН з питань освіти, науки та культури), ВООЗ (Всесвітня організація охорони здоров'я), Світовий банк, МВФ (Міжнародний валютний фонд), ВПС (Всесвітній поштовий союз) та ін.

ООН може ухвалювати рішення щодо проведення миротворчих операцій для мирного розв'язання конфліктів. Військовий контингент для них забезпечують на добровільних засадах держави-члени. Підрозділи ООН ("Блакитні кашки") зорієнтовані на переконання і мінімальне використання зброї. Часто вони взагалі її не мають. За роки існування ООН нею було здійснено понад 80 миротворчих операцій.

Поміркуйте: Чому солдати-миротворці ООН часто не мають зброї? Чи не робить це їхню присутність у зонах конфліктів позбавленою сенсу?

ООН докладає великих зусиль для забезпечення соціально-економічного прогресу. Провідне місце в цій справі посідає *Програма розвитку ООН*. Вона має бюджет понад 1 млрд дол. і діє у понад 175 країнах. Крім того, вона залучає й інші кошти. Серед багатьох інших програм варто виділити ЮНІСЕФ – Міжнародний дитячий фонд, ЮНЕП – Програму з охорони довкілля, Всесвітню продовольчу програму та ін. Україна співпрацює із багатьма цими програмами.

Останнім часом можна почути про кризу ООН: існує думка, що ця організація вже не має тієї сили і того авторитету, що раніше.

Завдання. Дослідіть це питання й організуйте круглий стіл для його обговорення.

Як уже було сказано, Європа має найбільшу кількість міжнародних організацій. Вона є локомотивом міжнародної інтеграції. Тут ми зупинимось на найбільш впливових і значущих.

Документ 2

Рада Європи (РЄ)

Основною метою Ради Європи є досягнення більшої єдності між її державами-членами у справі забезпечення індивідуальних свобод, політичної свободи і верховенства закону, тобто принципів, які лежать в основі справжньої демократії і стосуються всіх європейців.

Всі держави-члени Організації взяли на себе зобов'язання покласти свободу, людську гідність і добробут своїх громадян в непорушний принцип діяльності своїх урядів.

Поміркуйте: Чому саме такі принципи покладено в основу діяльності РЄ? Яким шляхами можна цього досягати? Запропонуйте свої варіанти.

Раду Європи було засновано 5 травня 1949 року 10 державами: Бельгією, Данією, Ірландією, Італією, Люксембургом, Нідерландами, Норвегією, Великою Британією, Францією та Швецією.

Загальною метою Ради Європи є: розвиток демократії, захист прав людини, забезпечення верховенства закону та покращання якості життя усіх громадян Європи. Оскільки основою демократії є дотримання прав людини, Рада Європи намагається зробити ці права універсальними, заохочуючи держави-члени дотримуватись одних і тих самих норм в інтересах усіх громадян, незалежно від їхнього походження.

Від того часу, коли почали відбуватись демократичні зміни у Східній Європі, Рада Європи підтримує зусилля країн, які намагались встановити демократію та забезпечити дотримання прав людини. РЄ займається усіма важливими питаннями, які виникають у європейському суспільстві, за винятком питань оборони.

Кожна з європейських держав може стати членом Ради Європи за умови дотримання трьох найважливіших принципів: держава–

кандидат має бути правовою, поважати права людини, мати плюралістичну демократію.

З організації, яка спочатку об'єднувала десять країн, Рада Європи перетворилася на справжню загальноєвропейську структуру, яка на сьогодні нараховує 45 держав-учасниць, серед яких є й Україна.

Органи Ради Європи

Органи Ради Європи

Комітет міністрів
Керівний орган
(до нього входять міністри закордонних справ країн-членів або їхні постійні представники), визначає діяльність усієї організації.

Парламентська асамблея Ради Європи (ПАРЄ)
Дорадчий орган (об'єднує представників національних парламентів); Україну представляють 12 парламентарів.

Конгрес місцевих і регіональних влад Європи
Консультативний орган (сприяє розвитку демократії на місцевому та регіональному рівнях, до нього входять депутати місцевих і регіональних органів влади або посадові особи цих органів); Україну представляють 12 осіб.

Отже, уряди, національні парламенти та місцеві і регіональні влади представлені в Раді Європи окремо.

Поміркуйте: Як Ви гадаєте, чому саме так?

Генеральний секретар РЄ є найвищою посадовою особою організації. Крім того, періодично організуються самміти глав

держав та урядів держав-членів, конференції галузевих міністрів (юстиції, освіти, сімейних справ, охорони здоров'я, охорони навколишнього середовища, культури, спорту, справ молоді та ін.).

Під час цих зустрічей розглядаються основні проблеми, здійснюються постійні контакти між представниками різних держав-членів, а також розробляються проекти, які можуть бути запроваджені в кількох державах, та пропозиції щодо програми роботи Ради Європи; введено інститут *Комісара з прав людини* (1999 р.), до функцій якого входять поширення інформації та ознайомлення населення з правами людини у державах-членах, нагляд за повним і ефективним виконанням документів Ради Європи. Існують також інші органи, створені відповідно до різних конвенцій та угод.

Близько 350 міжнародних неурядових організацій, що представляють "громадянське суспільство", наділені консультативним статусом у Раді Європи. Вони надають корисні поради міжурядовим комітетам і комісіям асамблеї та мають прямий зв'язок із секретаріатом. Діяльність багатьох із цих організацій зосереджена повністю або частково на питаннях захисту прав людини.

Конвенції РЄ

Численні ініціативи Ради Європи часто набувають вигляду конвенцій, на підставі яких у різних державах–учасницях відбуваються зміни в законодавстві і правовій практиці; такі конвенції є заміною тисячам двосторонніх угод, підписаних між країнами.

Згадайте: З якими конвенціями РЄ Ви вже знайомі?

Ось ще деякі з них:

– Європейська конвенція про права людини та біомедицину – забороняє клонування людських істот і підносить інтереси людини над інтересами науки чи суспільства.

– Конвенція про захист даних – захищає громадян від зловживання інформацією про них, яка міститься в базі даних.

– Фонд соціального розвитку пропонує позики для фінансування соціальних проектів та реагує на надзвичайні ситуації, які трапляються в державах–членах.

– "Бернська конвенція" – стосується охорони дикої флори і фауни та природних середовищ існування, захищає види тварин та рослин, яким загрожує зникнення.

– Європейська Фармакопея – гарантує якість наших медичних препаратів і спрямована на поступову стандартизацію національних норм

Завдання: Які питання видаються важливими особисто Вам? Які загальноєвропейські конвенції запропонували би Ви?

Входження нашої держави до Ради Європи означає необхідність демократизації суспільства та приєднання до понад 150 конвенцій, які функціонують у рамках РЄ.

Поміркуйте: Чи задовольняє наша країна вимогам РЄ? Дізнайтесь, як оцінює ця організація ситуацію в Україні.

Документ 3

За роки існування Рада Європи виконала своє першочергове завдання, визначене Статутом, – досягти більшого єднання між її членами.

Поміркуйте: Чи згодні Ви з такою точкою зору? Аргументуйте.

Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ)

З'явилася в 1975 році і до 1994 року існувала як політичний процес. До складу цієї організації входять усі держави Європи і СНД, США та Канада. ОБСЄ є основою для вироблення спільної позиції країн-учасниць із різноманітних питань європейського життя, для співпраці в галузях прав людини, фундаментальних свобод, демократії, верховенства права, економіки та безпеки.

Головна мета ОБСЄ – забезпечення спільними зусиллями безпеки на основі демократії, поваги до прав людини, верховенства права, ринкової економіки та справедливості. Для цього держави-члени погодились:

- негайно проводити консультації з державою, чия безпека перебуває під загрозою, і спільно вживати необхідних заходів;
- не надавати підтримки державам, які застосовують силу чи погрожують її застосуванням;
- враховувати інтереси безпеки всіх держав, не зважаючи на членство їх у будь-яких інших організаціях.

ОБСЄ сприяє розвитку співробітництва та обмінів між країнами, зміцненню довіри і безпеки, запобіганню конфліктам, розвитку демократії та дотриманню і захисту прав людини на великих євразійсько-північноамериканських просторах. Україна є активним учасником ОБСЄ.

Не можна не згадати ще про одну міжнародну організацію – **Північноатлантичний Альянс (НАТО)**.

Договір про *утворення* НАТО було підписано 4 квітня 1949 року Бельгією, Великою Британією, Данією, Ісландією, Італією, Люксембургом, Нідерландами, Норвегією, Португалією, Францією, США та Канадою. Створення цього військово–політичного блоку

країн Західної Європи та Північної Америки було покликане протистояти СРСР та його союзникам.

Первинне завдання НАТО – захищати свободу й безпеку усіх її членів політичними та військовими засобами згідно з принципами Статуту ООН, ґрунтуючись на ідеалах демократії, прав людини і верховенства права. Альянс обстоює принципи стабільності й недоторканності кордонів держав-членів, гарантує їм територіальну цілісність. Це дозволяє досягти найбільшої безпеки власної країни при найменших витратах. Адже навіть гіпотетичний напад на будь-яку країну, котра є членом НАТО і не має ядерної зброї, означає напад на військову структуру, яка має ядерну зброю та засоби її доставки. Жодна країна, яка має територіальні проблеми із сусідами не може бути членом НАТО. За весь час існування Альянсу не було жодного конфлікту між її членами.

Після краху комунізму НАТО не припинив свого існування і тепер є більше політично-військовою структурою. Зараз Альянс об'єднує 19 держав і продовжує розширюватись на схід.

Сьогодні навряд чи можна говорити про НАТО як про організацію, чия діяльність спрямована проти іншої країни чи іншої організації. Останнім часом зростає внесок Альянсу в справу збереження безпеки і стабільності, підвищується його роль у подоланні кризових ситуацій та миротворча діяльність. З органу колективної оборони НАТО перетворюється на орган колективної безпеки.

Завдання: Українськими політиками та ЗМІ часто обговорюється питання "Україна і НАТО". Є прихильники і противники співробітництва. Ви "за" чи "проти" співробітництва України з НАТО? Обґрунтуйте свою позицію.

Головне: у сучасному світі існує цілий ряд впливових міжнародних організацій, головна мета яких – забезпечити мир і стабільність в Європі і світі на основі поваги до загальнолюдських цінностей.

Запитання і завдання:

1. Для чого створюються міжнародні організації?
2. Які з них мають загальносвітове значення?
3. Чому Європа найбільш "охоплена" різноманітними міжнародними організаціями?
4. Чи можна вважати це проявом європейської інтеграції?
5. Охарактеризуйте основні завдання, принципи та діяльність: ООН; РЄ; ОБСЄ; НАТО.
6. Як Ви вважаєте, чи виконують вони свої завдання? Аргументуйте.

Книжкова полиця:

1. Абетка української політики. Довідник. – К.: 2002.
2. НАТО. Довідник. – К.: 1999.
3. Рада Європи: Діяльність та здобутки, 1999.
4. Офіційний сайт Ради Європи – www.coe.kiev.ua
5. Шаповал В. М. Державний лад країн світу. – К.: 1999.
6. Служити Європі. Популярно про установи Європейського Союзу. – К.: Європейська Комісія, 2000

7.6. Європейська культурна спадщина

"Сутність проблеми культурної спадщини полягає в тому, що кожне нове покоління, яке вступає у життя, певною мірою переосмислює культурні цінності минулого порівняно зі ставленням до них попереднього покоління, водночас зберігаючи основні традиції вітчизняної й світової культури у найістотнішому."

Могильний А. П.

"Кожен вихований європейець повинен мати достатню уяву про безсмертні твори величної старовини."

Пушкін О. С.

На цьому уроці Ви дізнаєтесь:

- у чому полягає європейська культурна самобутність;
- як формувалась європейська культура;
- як охороняється культурна спадщина народів світу.

Поміркуйте:

- Який зміст ми вкладаємо в поняття "європейська культура"?
- Що для Вас особисто означає термін "європейська культура"?

1. Європейська культурна самобутність.

Впродовж усієї історії Європи люди подорожували континентом, керуючись торговельними, культурними та релігійними мотивами. Відкриття та винаходи, ідеї та принципи, що зародилися в одній європейській країні, зазнавали поширення в Європі та цілому світі. Тому ми не можемо готуку, як архітектурний стиль, або творіння Делакруа назвати "суто французькими". Європа жила і живе загальними динамічними процесами, особливо в сучасному суспільстві. Тому спільним надбанням європейської культури є культурна спадщина стародавньої Греції і Риму, Італійського відродження, італійського, французького і українського барокко. Як і спільним європейським надбанням давно вже стали твори іспанців Сервантеса і Веласкеса, австрійця Моцарта, поляка Шопена, ірландця Шоу, українців Гоголя і Довженко. Європейська культурна самобутність полягає у

розмаїтті національних культур. Кожен народ свято оберігає свою мову, традиції, і саме цим дбає про розвиток європейської культури

Ми знаємо, що європейська культура багатогранна, вона дала світові безліч культурних пам'яток, мистецьких напрямків. Жоден з європейських народів не стояв осторонь від формування нових стилів і вносив свої особливості, мав своїх яскравих представників. Для європейців їхня спадщина є предметом гордості.

Отже, європейська культурна спадщина – це надбання і досягнення європейських народів, внесені ними у духовну скарбницю Європи та всього світу. Головне гасло сучасної європейської культури: "Єдність – у розмаїтті".

Поміркуйте та обговоріть:

– Уявіть, що Ви берете участь у соціальному опитуванні для обрання кандидата на титул "виразний представник і поширювач" європейської культури. Кого серед сучасних діячів української культури Ви обрали б на цю ролі і чому?

– Доповніть власними варіантами низку тем, котрі можна запропонувати європейцям, щоб нагадати про їхню спільну культурну спадщину: "Пошук міст і містечок, де колись жив Моцарт", "Подорож шляхом "з варягів у греки"..."

Запитання та завдання:

I. Прочитайте рубрику "Це потрібно знати" (Додаток № 1) і дайте відповіді на питання:

– Якими міжнародними документами в Європі регулюються проблеми культурної спадщини?

– Чому потрібно зберігати культурно–історичну спадщину?

II. У 1991 році Рада Європи офіційно запровадила щорічні вересневі Дні європейської спадщини, які з 1999 року проводить спільно з Європейським Союзом. Кожна країна по-своєму привертає увагу громадськості до національних пам'яток культури, але є і спільні риси.

У ці дні передбачено відкривати для відвідування пам'ятники, зазвичай недоступні для публіки; заходи мають освітній та єднальний характер. Незмінне гасло Днів європейської спадщини: "Європа: спільне надбання" – спрямовує до єднання через культуру. Україна, як член Ради Європи, бере участь у Днях, наша культурно-історична спадщина – невід'ємна частина спільного європейського надбання. Організуйте для учнів школи тиждень європейської спадщини. Продумайте план заходів та сценарії для них. Найкращим посібником у Вашій роботі буде книга "Країни і народи: Європа: Я пізнаю світ: Дитяча Енциклопедія" (К.: Школа, 2003).

ЦЕ ПОТРІБНО ЗНАТИ

Важливу роль у питаннях збереження культурної спадщини та зміцнення загальнолюдських цінностей в усьому світі відіграє ЮНЕСКО (Організація ООН з питань освіти, науки і культури). Україна є членом ЮНЕСКО з 12 травня 1954 року.

Щоб сприяти співробітництву та взаєморозумінню між народами, ЮНЕСКО розроблено ряд міжнародних правових актів, кількість яких складає кілька десятків. Серед них – Декларація принципів міжнародного культурного співробітництва (від 04.11.66 р.), Конвенція про охорону культурної і природної спадщини (від 16.11.72 р.), до якої у 1990 році було включено три українські пам'ятки.

Список культурних цінностей, які перебувають під захистом ЮНЕСКО, є відкритим, він може постійно поповнюватись, сторони домовились про порядок зарахування пам'ятки до такої, що становить "виняткову загальнолюдську цінність". Указом Президента України визначено, що нагальною потребою є здійснення заходів із підготовки історичних ансамблів Києва, Кам'янця-Подільського, Чернігова, Одеси та деяких інших міст для подання їх на включення до "Списку всесвітньої спадщини" ЮНЕСКО.

Існує ще один список ЮНЕСКО – Список об'єктів світової спадщини, які перебувають під загрозою внаслідок природних руйнівних процесів, туристичних заходів, військових конфліктів тощо. Прикладами таких об'єктів є Національний парк Єлоустон (США), Руїни Анхори (Камбоджа). У 2002 році до списку ЮНЕСКО "100 пам'яток світу, яким загрожує руйнація" було включено заповідник "Херсонес Таврійський" (м. Севастополь).

Емблема Світової спадщини ЮНЕСКО символізує взаємозалежність природних і культурних можливостей. Чотирикутник відображає форми, зроблені руками людини. Коло – ознака природи, яка знаходиться над людиною і водночас символізує землю та захист.

Держави – члени Ради Європи, визнаючи, що архітектурна спадщина найяскравіше відображає багатство та розмаїття культурної спадщини Європи, 3 жовтня 1985 року уклали Конвенцію про охорону архітектурної спадщини Європи. В Україні під охорону держави взято 15059 пам'яток містобудування і архітектури, з них понад 3000 мають національне значення.

Книжкова полиця:

1. Історія української та зарубіжної культури. / за ред. С. Клапчука, В. Остафійчука. – К., 2002.
2. Світ мистецтва. Популярна дитяча енциклопедія. – Харків, 2001.

* * *

У діяльності євроклубів значну увагу слід приділити ознайомленню з Євросоюзом. У цьому розділі пропонуємо низку матеріалів, за допомогою яких члени єроклубів можуть дізнатись про Європейський Союз, інституції ЄС, як працює Євросоюз та ін.

7.7. Знайомтесь:

Європейський Союз

Європейський Союз (ЄС) – родина демократичних країн Європи, що працюють разом для поліпшення життя своїх громадян та для розбудови кращого світу.

Розвиток ЄС представляє собою дивовижну історію успіху. Більше ніж за півстолітню історію ЄС забезпечив мир та процвітання в Європі, впровадив єдину європейську валюту (євро) та вільний від кордонів "єдиний ринок", де вільно пересуваються товари, люди, послуги та капітал. ЄС став провідною торгівельною силою і світовим лідером у таких сферах як захист довкілля та допомога у розвитку. Не дивно, що кількість членів ЄС збільшилася з 6 до 27 держав та ряд країн збирається до нього приєднатися.

ЄС завдячує цими успіхами багато в чому унікальній організації своєї роботи. Унікальній, тому що Європейський Союз не є федерацією подібно Сполученим Штатам Америки. Не є він і просто організацією, що базується на міжурядовій співпраці, як ООН. Країни, що склали ЄС, його "держави-члени", залишаються незалежними суверенними націями, але вони об'єднали свою суверенність заради набуття такої сили і ваги у світі, якої б вони ніколи не мали кожна сама по собі.

Об'єднання суверенітетів на практиці означає, що країни-члени делегують частину своїх законотворчих повноважень спільним європейським інституціям для того, щоб рішення з конкретних питань, які представляють спільний інтерес, могли б прийматися на європейському рівні.

Три головні законотворчі інституції ЄС:

- Європейський Парламент, який представляє громадян ЄС і безпосередньо ними обирається;
- Рада Європейського Союзу, яка представляє країни-члени ЄС;
- Європейська Комісія, яка представляє країни-члени ЄС;
- Європейська Комісія, яка представляє інтереси Союзу в цілому.

Цей "інституційний трикутник" виробляє політику та закони, чинні на всій території ЄС. Саме Комісія пропонує нові законопроекти ЄС, але Парламент і Рада затверджують їх.

Суд Європейських Співтовариств слідує за втіленням європейського законодавства, а Суд аудиторів перевіряє фінансування діяльності Союзу.

Інші органи ЄС, що грають ключову роль у функціонуванні ЄС:

- Комітет з економічних і соціальних питань представляє громадянське суспільство, роботодавців та працівників;
- Комітет регіонів представляє регіональні та місцеві органи влади;
- Європейський інвестиційний банк фінансує інвестиційні проекти ЄС та сприяє розвитку малого бізнесу за допомогою Європейського інвестиційного фонду;
- Європейський центральний банк відповідає за європейську валютну політику;
- Європейський Омбудсман розглядає скарги про порушення в управлінні європейських інституцій та органів;
- Генеральний інспектор з охорони даних забезпечує конфіденційність особистих даних громадян.

Крім того, існують спеціалізовані агентства, які виконують певні технічні, наукові чи управлінські функції.

Права та обов'язки інституцій ЄС, правила та процедури, яких вони повинні дотримуватися, викладені в договорах, на яких базується ЄС. Договори схвалюються президентами та прем'єр-міністрами та ратифікуються парламентами всіх держав-членів ЄС.

У наступних розділах подається інформація про установчі договори та європейські інституції з поясненнями щодо діяльності кожної з інституцій та їхньої взаємодії. У книзі також подається короткий огляд діяльності агентств та інших органів ЄС. Мета цієї книги – надати чітку картину того, як працює ЄС.

Установчі договори

Діяльність ЄС базується на чотирьох угодах:

- Договір про заснування Європейського об'єднання вугілля та сталі (ЄОВС). Підписаний 18 квітня 1951 р. в Парижі, набув чинності 23 липня 1952 р., втратив чинність 23 липня 2002 р.
- Договір про заснування Європейського економічного співтовариства (ЄЕС), інша назва – "Римський договір". Підписаний 25 березня 1957 р. в Римі, набув чинності 1 січня 1958 р.
- Договір про заснування Європейського співтовариства з атомної енергії (Євратом), підписаний в Римі разом з Договором про ЄЕС.
- Договір про Європейський Союз (ЄС), підписаний в Маастрихті 7 лютого 1992 р., набув чинності 1 листопада 1993 р.

Перші три договори створили "Європейські Співтовариства", тобто систему спільного вироблення рішень у вугільній, сталеливарній промисловості, ядерній енергетиці та інших провідних секторах економіки країн-членів. Інституції ЄС, створені для управління цією системою, злилися у 1967 р., у результаті чого і з'явилися єдина Комісія та єдина Рада.

ЄЕС, окрім економічної ролі, поступово перебрало на себе низку обов'язків, включаючи соціальну політику, захист довкілля та регіональну політику. Оскільки об'єднання перестало бути виключно економічним співтовариством, четвертим договором (Маастрихтським) його було перейменовано в "Європейське Співтовариство" (ЄС).

У Маастрихті уряди країн-членів домовилися і про співпрацю у сфері зовнішньої політики та безпеки та в області "правосуддя та внутрішніх справ".

Додавши міжурядову співпрацю до існуючої системи Співтовариства, Маастрихтський договір створив нову структуру з трьома "стовпами", які мають як політичний, так і економічний характер. Це і є Європейський Союз (ЄС).

Договори складають основу діяльності Європейського Союзу. Кожного разу коли до ЄС приєднується нова держава-член, в договори вносяться зміни.

Крім того, час від часу, договори змінюються з метою надання Європейському Союзу нових зобов'язань та реформування його інституцій.

Перегляд договорів відбувається шляхом скликання спеціальної конференції національних урядів ЄС ("міжурядова конференція" чи МУК).

За останні 20 років відбулося чотири подібні конференції для внесення поправок до договорів ЄС, результатом чого стало прийняття *наступних документів*:

- Єдиний європейський акт (ЄЄА), підписаний у лютому 1986 р., набув чинності 1 липня 1987 р. Вніс зміни до договору про ЄЕС та проклав шлях до завершення формування єдиного ринку.

- Амстердамський договір, підписаний 2 жовтня 1997 р., набув чинності 1 травня 1999 р. Вніс зміни до Договорів про Європейський Союз та Європейські Співтовариства, замінивши літери у назвах статей Договору про Європейський Союз числами.

- Ніццький договір, підписаний 26 лютого 2001 р., набув чинності 1 лютого 2003 р. Вніс подальші зміни до інших договорів, раціоналізувавши систему прийняття рішень в ЄС з тим, щоб вона залишалася ефективною та дієвою після приєднання до ЄС нових членів у 2004р.

- Запропонований Конституційний договір, підписаний в червні 2004р. Метою договору було спростити систему функціонування Європейського Союзу, замінивши всі існуючі договори єдиною Конституцією, де було б чітко визначено, що таке Європейський Союз, як в ньому приймаються рішення та розподіляються сфери відповідальності.

Проте, договір не міг набути чинності без процедури ратифікації національними парламентами ЄС або як в деяких країнах шляхом референдуму.

В референдумах, що відбулися в травні 2005 р., населення Франції та Нідерландів відхилило запропоновану Конституцію. В результаті, документ не зможе набути чинності в найближчому майбутньому. На сьогоднішній день Європейська Рада досліджує яке це матиме значення для майбутнього управління ЄС.

Якщо ви бажаєте отримати більше інформації про Конституцію, зверніться до сайту: <http://europa.eu.int/constitution/>

Процес прийняття рішень в ЄС

До процесу прийняття рішень у Європейському Союзі залучені різні європейські інституції, зокрема:

- Європейська Комісія;
- Європейський Парламент;
- Рада Європейського Союзу.

Європейська Комісія пропонує нові законопроекти, але саме Рада та Парламент приймають закони. Інші інституції також відіграють важливу роль.

Правила та процедури системи прийняття рішень в ЄС викладені в договорах. Всі пропозиції щодо нових європейських законів мають базуватися на конкретних статтях договорів, що і називається "правовою базою" законопроекту. Це визначає, в свою чергу, застосування тієї чи іншої законодавчої процедури. Існують три основні процедури: "консультація", "згода" та "спільне рішення".

1. Консультація

За процедурою консультації Рада консультиється з Парламентом, так само як і з Європейським комітетом з економічних та соціальних питань та Комітетом регіонів.

Три Ради: хто є хто?

Легко заплутатися серед органів ЄС, особливо беручи до уваги те, що різні органи мають схожі назви, скажімо, як три "ради".

Європейська Рада

Об'єднує голів держав та урядів (тобто президентів та/чи прем'єр-міністрів) усіх країн ЄС та Президента Європейської Комісії.

Європейська Рада збирається чотири рази на рік для схвалення загальної політики ЄС та оцінки результатів. Це найвищий орган Європейського Союзу, саме тому засідання Ради часто називають "самітами".

Рада Європейського Союзу

Раніше відома як Рада міністрів, складається з урядових міністрів усіх країн-членів ЄС. Рада проводить регулярні засідання, де виносяться детальні рішення та приймаються європейські закони. У книзі подається детальний опис діяльності Ради.

Рада Європи

Не є інституцією Європейського Союзу. Міжурядова організація, спрямована, окрім іншого, на захист прав людини, забезпечення європейського культурного різноманіття та вирішення соціальних проблем, таких, як расова упередженість та нетерпимість. Була створена в 1949 р.; одним з перших її досягнень стала розробка Європейської Конвенції з прав людини. Для запровадження прав серед громадян Європи згідно з Конвенцією було створено Європейський суд з прав людини. Рада Європи зараз налічує 46 держав-членів, у тому числі 27 держав-членів

Європейського Союзу. Штаб-квартира організації знаходиться у Палаці Європи (Palais de l'Europe) у Страсбурзі, Франція.

Парламент має право:

- схвалити пропозицію Комісії,
- відхилити її,
- попросити внести поправки.

Якщо Парламент просить внести поправки, Комісія розглядає всі зміни, запропоновані Парламентом. В разі прийняття цих пропозицій Комісія надсилає законопроект з усіма поправками до Ради.

Рада розглядає пропозицію з внесеними змінами та або схвалює її, або відправляє на подальшу доробку. В разі, якщо Рада вносить зміни до пропозиції Комісії, рішення має бути прийняте одностайно.

2. Згода

Процедура згоди означає, що Рада повинна отримати згоду Європейського Парламенту до того як будуть прийняті якісь важливі рішення.

Процедура схожа на процедуру консультацій, за винятком того, що Парламент не може вносити зміни у пропозицію: він повинен або схвалити, або відхилити її. Схвалення ("згода") вимагає абсолютної більшості голосів.

3. Спільне рішення

Ця процедура використовується в більшості випадків прийняття рішень в ЄС. За процедурою спільного рішення Парламент не просто надає свою оцінку, він має однакові законодавчі повноваження з Радою.

Якщо Рада та Парламент не можуть дійти згоди стосовно пропозиції, вони виносять законопроект на розгляд в "комітеті примирення", що складається з однакової кількості представників від Ради та Парламенту. Як тільки комітет прийняв рішення, узгоджений текст законопроекту надсилається до Парламенту та Ради для остаточного прийняття його як закону.

Детальніша процедура показана на діаграмі. Більше інформації за адресою:

http://europa.eu.int/comm/co-decision/index_en.html

Хто працює в європейських інституціях?

Службовці, які працюють в інституціях ЄС, набираються в усіх країнах-членах ЄС та за його межами. До сфери їхньої відповідальності належить широке коло питань та вмінь: від політиків та менеджерів до економістів, юристів, лінгвістів, секретарів та технічного персоналу. Вони повинні мати можливість та бажання працювати в багатокультурному та багатомовному середовищі, як правило, на великій відстані від батьківщини.

Для того, щоб стати службовцем ЄС, ви повинні скласти складні конкурсні іспити. З січня 2003 р. іспити в централізованому порядку організуються Європейським офісом з відбору персоналу (ЄОВП).

Детальніша інформація за адресою: europa.eu.int/epso.

Європейський Парламент: голос народу

Європейський Парламент обирається громадянами Європейського Союзу для захисту їхніх інтересів. Історія Парламенту починається у 1950-ті роки і сягає корінням основоположних угод. З 1979 року члени Європейського парламенту напряму обираються громадянами, яких вони представляють.

Вибори відбуваються раз на п'ять років, і кожен громадянин ЄС, який зареєстрований як виборець, має право обирати. Отже, Парламент виражає демократичну волю 455 млн громадян Союзу і представляє їхні інтереси під час обговорень з іншими інституціями ЄС. Нинішній Парламент, обраний в червні 2004 р., складається із 732 депутатів з 25 країн-членів ЄС. Близько третини депутатів (222) є жінками.

Члени Європейського Парламенту (ЧЄП) засідають не в національних блоках, а в семи політичних групах європейського масштабу, які представляють всі погляди на європейську інтеграцію (від послідовних федералістів до відкритих євроскептиків).

Де знаходиться Парламент?

Європейський Парламент працює в трьох місцях; Брюссель (Бельгія), Люксембург та Страсбург (Франція).

В Люксембурзі знаходяться адміністративні офіси ("Генеральний Секретаріат"). Засідання Парламенту, т.зв. "пленарні засідання", відбуваються у Страсбурзі та іноді в Брюсселі, Засідання парламентських комітетів також проходять у Брюсселі.

Які функції виконує Парламент?

Парламент виконує *три основні функції*.

1. Разом з Радою здійснює законодавчу функцію і, як орган, обраний прямим голосуванням, виступає гарантом демократичної законності європейських законів.

2. Парламент здійснює демократичний нагляд за діяльністю інституцій ЄС, зокрема, Комісії. Він уповноважений схвалювати чи відхиляти кандидатури комісарів і має право не схвалювати діяльність Комісії в цілому,

3. Сила гарантії. Разом з Радою Парламент здійснює контроль за втіленням бюджету ЄС і, таким чином, впливає на витрати ЄС; він затверджує чи відхиляє бюджет в цілому.

Детальніше ці функції нижче.

1. Законодавча функція

Законопроекти в ЄС зазвичай схвалюються (приймаються) за процедурою "спільного рішення" (див. "Процедура прийняття рішень в ЄС"). Згідно цієї процедури Європейський Парламент та Рада мають однакові повноваження, це стосується законодавства у широкому колі галузей.

У деяких сферах, наприклад, сільське господарство, економічна політика, візова та імміграційна політика, законодавча функція належить Раді, проте вона має провести консультації з Парламентом. Крім того, згода Парламенту необхідна у прийнятті ряду важливих рішень, таких як надання дозволу новим країнам на приєднання до ЄС.

Парламент також ініціює нові законопроекти, аналізуючи щорічну програму діяльності Комісії. Парламент зважує, які нові закони були б доречними і звертається до Комісії з проханням розробити такі законопроекти.

2. Демократичний нагляд

Парламент здійснює демократичний нагляд за діяльністю інших європейських інституцій декількома способами.

Коли затверджується нова Комісія, її члени призначаються урядами країн-членів ЄС, проте кандидатури не можуть бути затвердженими без згоди Парламенту. Парламент проводить співбесіду з кожним із кандидатів, включаючи очікуваного Президента Комісії, та проводить голосування щодо затвердження Комісії в цілому.

Протягом своєї діяльності Комісія залишається політично підзвітною Парламенту, який може висловити "вотум недовіри" і закликати до повної відставки Комісії.

У більш загальних рисах, Парламент здійснює контроль через аналіз звітів, що регулярно надсилаються Комісією, (щорічні загальні звіти, звіти по виконанню бюджету т.ін.). Крім того, члени ЄП регулярно звертаються до Комісії з запитамми, на які комісари юридично зобов'язані відповісти.

Парламент також проводить моніторинг діяльності Ради: члени ЄП постійно звертаються до Ради з запитамми, а Голова Ради бере участь у пленарних засіданнях ЄП і важливих дебатах.

Парламент також здійснює демократичний контроль, розглядаючи заяви громадян та створюючи тимчасові комітети з розслідування.

Нарешті, парламент робить значний внесок у роботу самітів ЄС (зустрічі Європейської Ради). На відкритті самітів Голова Парламенту висловлює позицію Парламенту з ключових питань та тем порядку денного Європейської Ради.

3. Сила гарантія.

Щорічний бюджет ЄС приймається спільно Парламентом та Радою. Парламент обговорює бюджет на двох читаннях, і бюджет набирає чинності лише після підписання його Головою Парламенту.

Парламентський комітет з контролю за бюджетом (СОСОВУ) здійснює контроль за виконанням бюджету і щороку Парламент приймає рішення щодо затвердження виконання Комісією бюджету за попередній фінансовий рік. Такий процес називається "дозвіл на виконання".

Як організована Парламенту?

Діяльність Парламенту складається з двох основних етапів.

- Підготовка пленарних засідань проводиться членами ЄП у різних парламентських комітетах, які спеціалізуються з конкретних питань зі сфери діяльності ЄС. Питання для дискусій також обговорюються в політичних групах,

- Самі пленарні засідання. Пленарні засідання зазвичай проходять у Страсбурзі (тривають тиждень щомісяця) та інколи у Брюсселі (два дні). На цих засіданнях Парламент розглядає запропоновані законопроекти і голосує за внесення змін, перш ніж текст законопроекту буде прийнято в цілому.

Серед інших питань порядку денного можуть бути обговорення "повідомлень" Ради чи Комісії або питання про актуальні події у Європейському Союзі чи в світі.

Рада ЄС – основний законодавчий орган ЄС. Як і Парламент, Рада була заснована згідно установчих договорів у 1950-тих і представляє держави-члени ЄС. У засіданнях беруть участь по одному міністру від кожного національного уряду країн-членів ЄС.

Який міністр бере участь у засіданнях, залежить від порядку денного. Якщо, наприклад, Рада має обговорити питання захисту довкілля, то у засіданні беруть участь міністри охорони навколишнього середовища від усіх країн-членів ЄС, і тоді зустріч називатиметься "Рада з питань довкілля".

Відносинами ЄС з іншими країнами світу опікується "Рада із загальних питань та зовнішніх зносин", але оскільки Рада має широкі повноваження щодо питань загальної політики, то у її засіданнях беруть участь або міністри, або держсекретарі, в залежності від рішення уряду країни.

Загалом існує *дев'ять конфігурацій Рад*:

- Рада із загальних питань та зовнішніх зносин;
- Рада з питань економіки та фінансів (Ecofin);
- Рада з питань правосуддя та внутрішніх справ (JHA);
- Рада з питань зайнятості, соціальної політики, охорони здоров'я та захисту споживачів;
- Рада з питань конкуренції;

- Рада з питань транспорту, телекомунікацій та енергетики;
- Рада з питань сільського господарства та рибальства;
- Рада з питань довкілля;
- Рада з питань освіти, молоді та культури.

Кожний міністр Ради уповноважений представляти свій уряд, тобто підпис міністра свідчить про зобов'язання всього уряду. Окрім того, кожний міністр Ради підзвітний своєму національному парламенту і громадянам, яких цей парламент представляє. Це забезпечує демократичну легітимність рішень Ради.

Чотири рази на рік президенти та/чи прем'єр-міністри країн-членів разом з Президентом Європейської Комісії зустрічаються на засіданнях Європейської Ради. Ці "саміти" визначають загальний курс політики ЄС та вирішують питання, які не можуть бути вирішені на нижчому рівні (міністрами в рамках звичайних зустрічей Ради). Враховуючи важливість зустрічей європейської Ради, засідання тривають до пізньої ночі та привертають увагу багатьох ЗМІ.

Які функції виконує Рада?

Рада виконує *шість* головних функцій.

1. Приймає європейські закони (у багатьох сферах спільно з Європейським Парламентом).
2. Координує загальну економічну та соціальну політику країн-членів.
3. Укладає міжнародні угоди між ЄС та іншими країнами чи міжнародними організаціями.
4. Схвалює бюджет ЄС (разом з Європейським Парламентом).

5. Розробляє спільну зовнішню політику та політику безпеки ЄС (СЗППБ: див. далі детальніше), що базується на керівних принципах, визначених Європейською Радою.

6. Координує співпрацю між національними судами та силами поліції у кримінальних справах (див. розділ "Свобода, безпека та правосуддя").

Більшість цих функцій належить до компетенції "Співтовариства": ті сфери діяльності, де країни-члени вирішили об'єднати свою суверенність і делегувати свої законотворчі повноваження інституціям ЄС. Це коло питань складає перший "стовп" Європейського Союзу.

Однак останні дві функції стосуються галузей, де країни-члени не делегують законотворчі повноваження, а просто працюють разом. Ця т. зв. "міжурядова співпраця" покриває другий та третій "стовпи" Європейського Союзу.

Докладніше діяльність Ради викладена нижче.

1. Законодавство

Більшість законодавства ЄС приймається спільно Радою та Парламентом (див. "Процес прийняття рішень").

Зазвичай, Рада діє за пропозицією від Комісії, а Комісія несе відповідальність і забезпечує адекватне втілення законодавства ЄС після того, як воно було прийнято.

2. Координація політики держав-членів

Країни ЄС вирішили, що вони хочуть мати загальну економічну політику, яка базується на тісній координації національних економічних політик. Таку координацію здійснюють міністри економіки та фінансів, які разом утворюють Раду з економічних та фінансових питань (Ecofin).

Країни ЄС прагнуть створити нові робочі місця та поліпшити систему освіти, охорони здоров'я та соціального захисту. Хоча кожна країна ЄС відповідає за власну політику в цих сферах, члени ЄС погоджують загальні цілі та досліджують досвід один одного для впровадження найкращих результатів. Цей процес носить назву "відкритий метод координування" та відбувається в рамках Ради.

3. Укладання міжнародних угод

Щороку Рада укладає (тобто офіційно підписує) низку угод між Європейським Союзом та країнами – не членами ЄС і міжнародними організаціями. Ці угоди можуть охоплювати широке коло питань, таких як торгівля, співпраця та розвиток або вони можуть стосуватися конкретних питань, наприклад, ткацької промисловості, рибальства, науки та технології, транспорту тощо.

Рада також може укладати конвенції між країнами-членами ЄС в таких сферах як оподаткування, право компаній або консульський захист. Конвенції можуть також стосуватися питань "Свободи, безпеки та правосуддя" (див. далі).

4. Ухвалення бюджету ЄС

Щорічний бюджет ЄС схвалюється спільно Радою та Європейським Парламентом.

5. Спільна зовнішня політика та політика безпеки

Держави-члени ЄС розроблюють спільну зовнішню політику та політику безпеки (СЗППБ), хоча зовнішня політика, безпека та оборона – ті сфери, над якими національні уряди зберігають незалежний контроль.

У цих сферах вони не поступилися власною суверенністю, отже Парламент та Європейська Комісія відіграють тут обмежену роль. Однак країни-члени ЄС можуть досягти значних результатів, працюючи разом у цих питаннях і Рада виступає головним форумом для такої "міжурядової співпраці".

З метою підвищення спроможності відповідати на виклики в обставинах міжнародних криз Європейський Союз утворив "сили

швидкого реагування". Це не "Європейська армія": військові залишаються у складі своїх національних збройних сил і перебуватимуть під їхнім командуванням, а їх роль у складі сил обмежена гуманітарною допомогою, рятувальними завданнями, операціями з підтримання миру та виконанням завдань з подолання криз.

Так, в 2003 р. ЄС провів військову операцію (кодова назва "Артеміда") в Демократичній Республіці Конго, а в 2004 р. розпочав операцію з підтримання миру (кодова назва "Алтея") в Боснії та Герцеговині.

У проведенні операцій Раді допомагають наступні структури:

- Політичний та безпековий комітет (PSC)
- Військовий комітет ЄС (EUMC)
- • Військовий штаб ЄС (EUMS), який складається з військових експертів, делегованих до Секретаріату Ради країнами-членами.

6. Свобода, безпека та правосуддя

Громадяни ЄС вільні у виборі країни ЄС для проживання та роботи, отже вони повинні мати рівний доступ до цивільного судочинства в будь-якому місці ЄС. Національним судам необхідно співпрацювати, щоб забезпечити, наприклад, що рішення суду у справі з розлучення чи опіки над дитиною, виголошене в одній з країн ЄС, буде визнане в усіх інших країнах ЄС.

Вільний рух всередині ЄС є одним з найбільших благ для законослухняних громадян, але це може бути також використано і міжнародними злочинцями та терористами. Розв'язання проблеми транскордонної злочинності вимагає транскордонного співробітництва між національними судами, силами поліції, митними та імміграційними службами всіх країн-членів ЄС.

Така співпраця має *забезпечити наступне:*

- ефективну охорону зовнішніх кордонів ЄС;
- обмін інформацією між митниками та поліцією щодо

пересування підозрюваних у наркоторгівлі чи контрабанді людьми;

- однакове ставлення до шукачів притулку в ЄС для запобігання "торгівлі статусом біженця".

Такі питання розглядаються Радою з "Правосуддя та внутрішніх справ", а саме міністрами юстиції та внутрішніх справ. Метою співпраці є утворення єдиного "Простору свободи, безпеки та правосуддя" в межах кордонів ЄС.

Як організована робота Ради

Комітет постійних представників (Coreper)

В Брюсселі кожна держава-член ЄС має постійно працюючу команду ("представництво"), яке представляє і захищає її національні інтереси на рівні ЄС. Голова представництва фактично є послом країни в ЄС.

Посли, відомі як "постійні представники", зустрічаються щотижня у Комітеті постійних представників (Согерег). В обов'язки Комітету входить підготовка діяльності Ради, за винятком питань сільського господарства, якими опікується спеціальний Комітет із сільського господарства. Низка робочих груп, які складаються з офіційних представників від національних адміністрацій, працюють разом з Согерег.

Головування в Раді

Кожні шість місяців у Раді відбувається ротація голів, тобто кожна країна ЄС по черзі перебирає головування у Раді та головує на засіданнях протягом шести місяців, забезпечуючи виконання законодавчих та політичних рішень та знаходячи компроміси між державами-членами.

Якщо, наприклад, Рада з питань захисту довкілля призначила засідання на другу половину 2007 р., то головувати на засіданнях

буде міністр з питань навколишнього середовища Португалії, оскільки у цей час у Раді головуватиме Португалія.

Генеральний секретаріат

Генеральний секретаріат працює разом з Головою Ради і забезпечує безперервність діяльності Ради на всіх рівнях.

У 2004 р. п. Хав'єр Солана був повторно призначений на посаду Генерального секретаря Ради. Він також є Високим представником з питань спільної зовнішньої політики та політики безпеки (СЗППБ) та, в цій якості, допомагає в координації дій ЄС на міжнародній арені. Згідно з новою Конституційною угодою посаду Високого представника буде замінено на посаду Міністра закордонних справ ЄС.

У здійсненні керівництва Генеральним секретаріатом Генеральному секретарю допомагає заступник Генерального секретаря.

Розподіл голосів за країнами

Рішення Ради приймаються голосуванням. Чим більше населення країни, тим більшу кількість голосів вона має, проте кількість голосів вираховується на користь малонаселених країн:

Голосування "кваліфіковано більшістю"

В деяких найбільш чутливих сферах, таких як спільна зовнішня політика та політика безпеки, оподаткування, надання притулку та імміграційна політика, рішення Ради мають прийматися одностайно, тобто всі країни-члени мають право вето при вирішенні цих питань.

Однак з більшості питань Рада приймає рішення "кваліфікованою більшістю".

Кваліфікованою більшістю вважається ситуація, коли:

- більшість держав-членів (в деяких випадках дві третини) схвалює рішення.
- за проект віддано мінімум 232 голоси, що становить 72,2% голосів.

Крім того, держава-член може подати запит про підтвердження того, що голоси, віддані за рішення, представляють щонайменше 62% загального населення Союзу. Якщо це не підтверджується, рішення не вважається прийнятим.

Європейська Комісія: захист спільних інтересів

Комісія – незалежний від національних урядів орган, який представляє та захищає інтереси ЄС в цілому. Комісія пропонує нові законопроекти Європейському Парламенту та Раді.

Комісія – виконавчий орган, вона несе відповідальність за виконання рішень Парламенту та Ради, що означає управління повсякденними справами Європейського Союзу: втілення політик, управління програмами та використання його фондів.

Подібно Парламенту та Раді Європейська Комісія була заснована в 1950-тих згідно установчих договорів ЄС.

Що мається на увазі, коли кажуть "Комісія"?

Термін "Комісія" вживається у двох значеннях. По-перше, коли йдеться про групу людей: чоловіків та жінок, по одному від кожної країни ЄС, яких призначили для управління установою та прийняття рішень. По-друге, термін "Комісія" стосується самої інституції та її співробітників.

Неофіційно, членів Комісії називають "комісарами". Всі вони обіймали політичні посади в країнах походження, багато хто були урядовими міністрами, але у якості членів Комісії вони зобов'язані

діяти в інтересах Союзу в цілому і не керуватися вказівками урядів своїх країн.

Новий склад Комісії призначають кожні п'ять років, через шість місяців після виборів Європейського Парламенту *за наступною процедурою*:

- Уряди держав-членів разом узгоджують кандидатуру нового Президента Комісії.
- Визначена кандидатура Президента Комісії затверджується Парламентом.
- Обраний Президент Комісії в обговореннях з урядами країн-членів обирає інших членів Комісії.
- Новий Парламент проводить співбесіду з кожним членом та висловлює свою точку зору стосовно всієї команди. У разі схвалення, Комісія у новому складі може офіційно розпочати роботу.

Комісія в теперішньому складі працюватиме до 31 жовтня 2009 р., Президент Комісії – Жозе Мануель Баррозо (Португалія).

Комісія політично підзвітна Парламенту, який має повноваження розпустити Комісію, висловивши їй вотум недовіри. Окремі члени Комісії мають подати у відставку за вимогою Президента, схваленою іншими комісарами.

Вона також бере участь у всіх сесіях Парламенту, де вона уточнює та роз'яснює свою політику. Комісія також відповідає на письмові та усні запити членів ЄП.

Повсякденна робота Комісії здійснюється адміністративними працівниками, експертами, перекладачами та секретарським персоналом. У Комісії працює приблизно 25 000 європейських службовців. Це здається великою кількістю людей, але, насправді, це менше, ніж кількість працівників у мерії середнього європейського міста.

Де знаходиться Комісія?

Місце проведення засідань Комісії – Брюссель (Бельгія), але Комісія також має офіси в Люксембурзі, представництва у всіх країнах-членах ЄС та у багатьох столицях світу.

Які функції Комісії?

Європейська Комісія чотири головні функції.

1. Пропонує нові законопроекти Парламенту та Раді.
2. Здійснює керівництво та втілює політику та бюджет ЄС.
3. Забезпечує дотримання європейського законодавства (разом з Судом ЄС).
3. Представляє Європейський Союз на міжнародній арені, наприклад, на переговорах ЄС з іншими країнами.

1. Ініціювання нових законопроектів

Комісія має "право ініціативи", іншими словами, Комісія сама відповідає за розробку пропозицій нових законопроектів, які вона подає до Парламенту та Ради. Ці пропозиції повинні захищати інтереси Союзу та його громадян, а не конкретних країн чи галузей.

Перед тим, як виступити з новою ініціативою, Комісія повинна бути добре обізнаною з розвитком ситуації чи новими проблемами, що з'являються в Європі, і повинна визначити, чи буде європейське законодавство найкращим способом вирішення цих проблем. Саме тому Комісія підтримує постійний зв'язок з різними групами експертів та двома дорадчими органами: Комітетом з економічних та соціальних питань та Комітетом регіонів. Комісія також дослухається до думки національних парламентів та урядів.

Комісія пропонує вдатися до заходів на рівні ЄС лише тоді, коли проблему не можна вирішити більш ефективно на

національному, регіональному чи місцевому рівні. Цей принцип вирішувати питання на найнижчому можливому рівні називається "принцип субсидіарності".

Проте, якщо Комісія дійде висновку, що законопроект ЄС потрібен, вона виносить пропозицію, яка, на її думку, найбільш ефективно вирішує проблему та задовольняє найширше коло інтересів. Для отримання технічних деталей по суті питання Комісія консультиється з експертами за допомогою різноманітних комітетів та груп.

2. Втілення політики ЄС та бюджету

У якості виконавчого органу ЄС Комісія несе відповідальність за управління та виконання бюджету ЄС. Більшість роботи виконується національними та місцевими органами влади, проте Комісія здійснює контроль за цією діяльністю – під пильним оком Суду аудиторів (Рахункової палати).

Завданням обох установ є забезпечення надійного фінансового менеджменту. Європейський Парламент дає дозвіл Комісії на виконання бюджету лише у разі, якщо щорічний звіт задовольняє Рахункову палату.

Комісія впроваджує політику, ухвалену Парламентом та Радою, в таких сферах, як спільна сільськогосподарська політика. Іншим прикладом є конкурентна політика:

Комісія має право надавати дозвіл чи забороняти злиття компаній. Комісія також слідкує за тим, щоб країни ЄС не надавали своїм галузям промисловості такі субсидії, які б призводили до порушення принципів конкуренції.

Прикладом управління Комісією програмами ЄС може слугувати низка програм від "Interreg" та "Urban", завдяки яким було створено транскордонне співробітництво регіонів та надана допомога у відродженні занепадаючих урбаністичних зон, до

програми "Еразмус" ("Erasmus") – широкого студентського обміну в Європі.

3. Забезпечення дотримання європейського законодавства.

Комісія діє в якості "опікуна договорів": Комісія разом із Судом ЄС забезпечує відповідне застосування права ЄС усіма державами-членами.

У разі виявлення недотримання країною-членом ЄС законодавства ЄС, а отже, невиконання взятих на себе юридичних зобов'язань, Комісія вживає заходів для виправлення становища.

По-перше, Комісія започатковує судовий процес під назвою "процедура порушення", за яким урядові країни-порушниці надсилається офіційний лист, в якому вказується, що Комісія вважає дану країну порушником права ЄС і призначає кінцевий термін, до якого слід надіслати детальну відповідь-пояснення.

Якщо у результаті такої процедури ситуація не зміниться, тоді Комісія змушена передати справу на розгляд Суду ЄС, який уповноважений накладати покарання. Рішення Суду носять обов'язковий характер для всіх країн-членів та інституцій ЄС.

4. Представництво ЄС на міжнародній арені

Європейська Комісія – важливий рупор Європейського Союзу на міжнародній арені, що дає можливість державам-членам говорити в "один голос" на міжнародних форумах, таких, як Світова організація торгівлі.

Комісія також уповноважена вести переговори від імені ЄС про підписання міжнародних угод. Прикладом такої угоди може

бути Угода Котону, що визначила умови надання допомоги та торговельного партнерства між ЄС та країнами, що розвиваються, в Африці, Карибському басейні та Тихоокеанському регіоні.

Як організована діяльність Комісії?

Голова Комісії визначає, за яку галузь відповідатиме той чи інший комісар та, в разі необхідності, змінює сфери відповідальності під час терміну роботи Комісії цього скликання.

Комісія зустрічається щотижня, зазвичай по середах, у Брюсселі. Кожний пункт порядку денного представляє комісар, відповідальний за цю галузь, а команда приймає колективне рішення з цього питання.

Діяльність Комісії зорганізована у департаментах, відомих як "Генеральні директорати" (ГД) та "службах" (таких як Юридична служба). Кожний ГД опікується певною сферою і очолюється Генеральним директором, який підпорядкований одному з комісарів.

Загальна координація забезпечується Генеральним секретаріатом, який організовує щотижневі засідання Комісії. Він очолюється Генеральним секретарем, який безпосередньо підпорядковується Президенту.

Саме ГД розробляє нові законопроекти, але офіційного статусу пропозиції набувають лише після схвалення Комісією на щотижневих засіданнях. Процедура виглядає приблизно таким чином.

Скажімо, Комісія вважає за необхідне запровадити закон, щоб попередити забруднення європейських рік. Генеральний Директорат з питань охорони довкілля розробляє пропозицію, яка базується на всебічних консультаціях з європейськими промисловцями та фермерами, міністрами охорони навколишнього середовища в країнах-членах та екологічними організаціями. Запропонований

проект обговорюється також з іншими департаментами Комісії та перевіряється Юридичною службою та Генеральним Секретаріатом.

Коли законопроект повністю готовий, він виноситься на порядок денний наступного засідання Комісії. Якщо щонайменше 13 з 25 комісарів голосують "за", Комісія приймає його і тоді цей законопроект користується безумовною підтримкою членів Комісії. Документ відсилається на розгляд Ради та Європейського Парламенту.

Розмір Комісії у майбутньому

Комісія з великою кількістю членів перестане бути дієздатною. На сьогоднішній день один комісар представляє одну країну-члена ЄС. З приєднанням до ЄС Болгарії та Румуни кількість членів ЄС збільшилася до 27 країн. Виходячи з цього, Рада, за одноголосним рішенням, складатиметься з фіксованої кількості комісарів. Їх має бути менше 27, а їхня національність визначатиметься системою ротації на абсолютно справедливій для всіх країн основі.

* * *

Запропонований у посібнику матеріал допоможе організації євроклубів у школах та бібліотеках, сприятиме формуванню у молоді відповідних знань про Європу, європейські цінності, уявлення про місце України в ЄС.

ЗМІСТ

1. Вступ	3
2. Стан розвитку євроклубів в Україні	4
3. Завдання і методи роботи євроклубів	6
4. Організація євроклубів у школі та бібліотеці	9
5. Досвід українських євроклубів	18
5.1. Полтавський молодіжний євроклуб	18
5.2. Черкаський євроклуб "Єдність" – черкаська спеціалізована школа № 17 (Україна)	25
5.3. Клуб "Дружба-Friendship"– ЗОШ № 29, м. Тернопіль (Україна)	28
5.4. Грицівський євро клуб, Гриців (Україна)	30
5.5. Клуб Євроінтеграції Комплексу Шкіл, Войковице (Польща)	32
6. Методичні розробки на допомогу організатору позакласних заходів на європейську тематику	36

7. Матеріали для проведення заходів у межах євроклубу	43
7.1. Європейська та інші цивілізації. Де наше місце?	43
7.2. Географічне положення та населення Європи	52
7.3. Європейські держави: минуле і сучасне	66
7.4. Демографічна проблема	71
7.5. Світові та європейські організації	75
7.6. Європейська культурна спадщина	86
7.7. Знайомтесь: Європейський Союз	91

Донецька обласна універсальна наукова бібліотека
ім. Н. К. Крупської

Донецьке обласне відділення
Української бібліотечної асоціації

Міжнародний фонд "Відродження"

**Методика створення
і функціонування євроклубів**

Методичний посібник

*Створено за фінансової підтримки
Міжнародного фонду "Відродження"*

Підп. до друку 17.03.2008. Формат 60x84 1/16.
Папір офсетний. Друк трафаретний. Гарнітура Times.
Ум. друк. арк. 7,0. Обл. вид. арк. 4,03.
Зам. 01-03-08. Наклад 180 пр.

ТОВ "Науково-виробниче підприємство "Ідея"
Державне свідоцтво № ДК 307 від 28.12.2000
Адреса: вул. Артема, 84, м. Донецьк, 83055